

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**MĀKSLĪGĀ INTELEKTA ATBILDĪBAS
REGULĒJUMA NEPIECIEŠAMĪBA**

MAGISTRA DARBS

Autore: Santa Kokina
Studenta apliecības Nr.: sk19081
Darba vadītājs: prof. Jānis Kārklīšs

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Maģistra darbs „Mākslīgā intelekta atbildības regulējuma nepieciešamība” ir uzrakstīts 2021.gadā Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedrā. Darbs sastāv no 4 nodaļām, kurās ir analizēts mākslīgā intelekta jēdziens, deliktu tiesību normatīvais regulējums, civiltiesiskās atbildības modeļi un apskatīts, kāds atbildības regulējums būtu attiecināms uz mākslīgo intelektu. Maģistra darbā ir konstatētas praksē esošās problēmas un izteikti priekšlikumi par mākslīgā intelekta atbildības normatīvā regulējuma ieviešanas nepieciešamību. Darba uzdevums ir sniegt vērtējumu par literatūrā un tiesību doktrīnā pastāvošajiem uzskatiem par mākslīgajam intelektam piemērojamo civiltiesisko atbildību.

Atslēgas vārdi: mākslīgais intelekts, atbildības regulējums, tiesību aizskārums, delikts

ANNOTATION

The master's thesis „The necessity of regulation for the liability framework of artificial intelligence” was written in the Department of Civil Law, Faculty of Law, University of Latvia. The thesis consists of 4 chapters and describes artificial intelligence definition, normative regulation of tort law, models of civil liability, and analyzes what liability regulation would apply to artificial intelligence. The thesis aims to present an insight into a broader issue concerning the concept of liability of artificial intelligence and provide suggestions regarding the necessary legislative amendments. The developmental task is to assess beliefs in literature and doctrine of law about artificial intelligence civil liability.

Keywords: artificial intelligence, liability regulation, violation of law, tort

SATURS

Ievads	5
1. Jēdziena „mākslīgais intelekts” izpratne	7
1.1. Mākslīgā intelekta iedalījums	10
1.2. Mākslīgā intelekta izmantošanas piemēri	11
2. Deliktu tiesību regulējums	16
2.1. Saistību rašanās pamati	16
2.2. Kaitējuma atlīdzināšana	17
2.3. Pierādīšanas pienākums civiltiesībās un solidārā atbildība	19
2.4. Delikta jēdziens	22
2.4.1. Prasījumu veidi	23
2.4.2. Deliktu tiesību regulējums Eiropas Savienībā	24
2.5. Mākslīgā intelekta regulējums Eiropas Savienībā	27
2.5.1. Ētikas vadlīniju projekts	29
2.5.2. Baltā grāmata par mākslīgo intelektu.....	30
2.5.3. Priekšlikums regulai par mākslīgo intelektu	33
3. Atbildības teorijas	35
3.1. Attaisnojumu modelis	35
3.2. Stingrā atbildība	39
3.3. Vainas prezumpcijas modelis	42
3.4. Absolūtā atbildība	45
4. Civiltiesiskā atbildība par mākslīgā intelekta veiktajiem deliktiem	46
4.1. Piemērotākais atbildības modelis	46
4.2. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšana	48
Kopsavilkums	52
Izmantotā literatūra un avoti	53

IEVADS

Maģistra darba tēma „Mākslīgā intelekta atbildības regulējuma nepieciešamība” ir aktuāla, jo mūsdienu sabiedrībā aizvien vairāk tiek pielietots mākslīgais intelekts – rūpniecībā un komerciālajā aprītē ir ievērojami izplatījušās šaurā mākslīgā intelekta tehnoloģijas un programmatūras, kā arī ir kļuvis aktuāls jautājums par vispārīgā mākslīgā intelekta izstrādāšanas iespējamību. Nemitīgās tehnoloģiskās attīstības, izmaiņu un jaunrades dēļ ir radusies vajadzība ieviest mākslīgā intelekta civiltiesiskās atbildības regulējumu, lai radītu personu tiesību aizsardzības mehānismu. Darba mērķis ir analizēt literatūru, tiesību doktrīnu un normatīvo regulējumu deliktu tiesībās un mākslīgā intelekta jomā, konstatēt ārvalstu regulējuma kopīgās un atšķirīgās iezīmes, kā arī veikt secinājumus par atbildības normatīvā regulējuma izstrādes nepieciešamību.

Darba mērķa īstenošanai izvirzīti norādītie uzdevumi:

1. sniegt ieskatu mākslīgā intelekta jēdziena attīstībā un izpratnē;
2. analizēt deliktu tiesību regulējumu;
3. raksturot literatūrā un tiesību doktrīnā pastāvošos uzskatus un sniegt vērtējumu par izteiktajām atziņām;
4. pētīt unifikācijas projektu tendences attiecībā uz atbildības regulējuma piemērošanu gadījumos, kad kaitējums radies mākslīgā intelekta darbības rezultātā.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un uzdevumus, ir lietotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: gramatiskā metode, vēsturiskā metode, analītiskā metode, salīdzinošā metode, sistemātiskā metode, teleoloģiskā metode, induktīvā metode.

Gramatiskā metode lietota, lai no valodnieciskā viedokļa iztulkotu tiesību normas, noteiktu juridisko jēdzienu un ģenerālklausulu saturu. Vēsturiskā metode – lai izpētītu Latvijas un ārvalstu vēsturisko un mūsdienu normatīvo regulējumu deliktu tiesību. Analītiskā metode – lai analizētu tiesību doktrīnu, tiesību aktus un unifikācijas projektus mākslīgā intelekta jomā, konstatētu pašreizējās metodoloģijas trūkumus, kā arī, lai apkopotu no tiesību avotiem un literatūras iegūto informāciju un veiktu secinājums. Salīdzinošā metode – lai salīdzinātu un izvērtētu darbā izmantotajos literatūras avotos izteiktās atziņas. Sistemātiskā metode lietota, lai veiktu tiesību normu mērķu analīzi. Teleoloģiskā – lai secinātu, kādu mērķi ar attiecīgo tiesību normu paredzēts sasniegt. Induktīvā metode ir izmantota, analizējot tiesību doktrīnā izteiktās atziņas, uz kuru pamata secināts par problēmjaudājumiem un nepieciešamajiem risinājumiem, tam deduktīvi pakļaujot nenoregulētos gadījumus.

Darba rakstīšanā izmantota tiesību doktrīna, publikācijas, unifikācijas projekti, normatīvie akti, tiesu prakse. Darbs sastāv no 4 nodaļām. Pirmajā nodaļā ir analizēts, kas ir

mākslīgais intelekts, otrajā nodaļā apskatīti saistību rašanās pamati, kaitējuma jēdziens, deliktu tiesību normatīvais regulējums, trešajā nodaļā – civiltiesiskās atbildības teorijas, ceturtajā nodaļā ir apskatīts piemērotākais civiltiesiskās atbildības regulējums saistībā ar iespējamo atbildības attiecināmību uz mākslīgā intelekta veiktajiem pārkāpumiem.

1. JĒDZIENA „MĀKSLĪGAIS INTELEKTS” IZPRATNE

Lai izprastu mākslīgā intelekta jēdzienu, jāapskata terminu skaidrojums: „*artificial*” jeb „mākslīgs” – tas ir sintezēts process jeb tāds process, kas nav sastopams dabā, un „*intelligence*” jeb „inteliģence” ir saprātīga subjekta spēja saprast un mācīties, kā arī izteikt pamatotu viedokli vai pieņemt lēmumu.¹ Inteliģence raksturo plaša mēroga zināšanas, domāšanas spēju, prasmi darboties jaunā situācijā un pieņemt lēmumus un risinājumus, izmantojot esošo informāciju. Var izšķirt potenciālo un kustīgo intelektu: potenciālais intelekts ietver zināšanas, kuras ir gūtas mācību vai komunikāciju laikā, savukārt kustīgais intelekts ir prasme gūtās zināšanas pielietot dzīvē.² Mākslīgo intelektu var definēt kā cilvēka radītu fizisku vai digitālu tehnoloģisku sistēmu, kurai piemīt racionalitātes pazīmes, kas ir autonoma vai imitē autonomu funkciju veikšanu, spēj pielāgoties un veikt uzdevumus konkrēti noteiktos vai daudzveidīgos apstākļos, kā arī uzlabot savas prasmes, ņemot vērā gūto pieredzi un analizējot iepriekš pieļautās kļūdas.³

Datu mācība sastāv no dažādām nozarēm: datorzinātnes, statistikas, tiesībām un citām nozarēm, savukārt datorzinātne aptver mākslīgo intelektu un citas apakšnozares.⁴ Mākslīgais intelekts kā zinātniska disciplīna pēta mašīnu saprātīgu izturēšanos, mašīnu apmācību un pielāgošanos. Mākslīgā intelekta apakšnozares ir mašīnmācība (mašīnmācīšanās, mašīnsprīšana (plānošana, pamatošana, meklēšana un optimizācija), mašīnu dziļā mācīšanās,⁵ robotika (mākslīgā intelekta pielietošana mehānisko sistēmu vadīšanai, sistēmu uztvere, izpildmehānismi, kā arī visu pārējo paņēmieni integrēšana kiberfizikālās sistēmās),⁶ valodas (izrunas un teksta) apstrāde, vizuālās atpazīšanas sistēmas.⁷ Mašīnmācība ir programmatūras spēja mācīties no lieliem datu kopumiem, pielāgojoties mainīgiem apstākļiem, kā mērķis ir

---

¹ [B.a.] Cambridge Dictionary: Cambridge University Press 2020. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/artificial> [aplūkots 24.11.2020.]; [B.a.] Cambridge Dictionary: Cambridge University Press 2020. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/intelligence> [aplūkots 24.11.2020.]

² Biķis E. Mākslīgā intelekta un tā iespējamo draudu civilizācijai novērtējums medicīnas zinātnes skatījumā, 2015. Pieejams: <http://scireprints.lu.lv/273/1/intelekts.medicinaa.pdf> [aplūkots 10.04.2021.]

³ Robinson K. Artificial Intelligence Law, 2020, audiobook via Audible: 00:26:40; Kārklīņš J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelekts-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

⁴ Reaktor and the University of Helsinki. Elements of AI. Pieejams: <https://www.elementsofai.com/> [aplūkots 19.04.2021.]

⁵ European Commission. Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=56341 [aplūkots 01.04.2021.]

⁶ Ibid.

⁷ Van der Mark B. A Primer On Robotic Process Automation, digitally.cognizant.com, 2016. Pieejams: <https://medium.com/@digitallycognizant/a-primer-on-robotic-process-automation-aafe45bb8d49> [aplūkots 15.03.2021.]

automatizēt lēmumu pieņemšanu un datu apstrādi.⁸ Mašīnmācīšanās tiek izmantota, piemēram, lai klientu apkalpošanā izmantojamais tērzēšanas robots apstrādātu cilvēka valodas izpausmes un varētu attiecīgi reaģēt.⁹ Mašīnmācīšanās un statistika tiek izmantota, lai optimizētu efektivitāti interneta vietnēs piedāvātās reklāmas parādīt pareizajai mērķauditorijai.¹⁰ Mašīnmācīšanās, statistika un robotika tiek izmantota, lai nodrošinātu autonomo transportlīdzekļu darbību.¹¹

Britu matemātiķis Alans Matisons Tjūringa (*Alan Mathison Turing*), kas guva atzinību kā matemātiskā datora modeļa Tjūringa mašīnas izstrādātājs – izsakot pieņēmumu, ka jebkuru darbību, kuru var aprēķinot skaitļos vai simbolos, ir iespējams automatizēt – ir devis nozīmīgu ieguldījumu mākslīgā intelekta skaidrojuma pamatam. 1950.gadā A. Tjūringa veica testu „Tjūringa tests”, kas ir imitācijas spēle, kur testa veicējs elektroniski sazinās ar diviem spēlētājiem, no kuriem spēlētājs Nr.1 ir cilvēks, bet spēlētājs Nr.2 – dators, testa mērķis: noskaidrot, vai testa veicējs var atšķirt datora un cilvēka sarakstes modelēšanas principu un komunikācijas atšķirības.¹² Tika izvirzīta šāda tēze: ja testa veicējs nesaskata atšķirību starp spēlētāju Nr.1 un Nr.2, tad secināms, ka dators (datorizēta programma) spēj demonstrēt inteligenta cilvēka uzvedību, līdz ar to spēlētāja Nr.2 darbības pielīdzināmas cilvēka uzvedībai, jo datora veiktās darbības simulē cilvēka intelektualitāti, un pat nav no tās atšķiramas. Tjūringa testa rezultātā tika secināts, ka testa veicējs nekonstatē atšķirību starp spēlētāju Nr.1 un Nr.2 intelektualitāti. Tests uz datoru lika paraudzīties kā uz domāšanas instrumentu. Balstoties uz A. Tjūringa atziņu, Džons Makārtijs (*John McCarthy*) izteica pieņēmumu, ka jebkuru darbību un intelekta funkciju hipotētiski var detalizēti aprakstīt, un līdz ar to – arī imitēt.¹³

Problēmsituācija mākslīgā intelekta izstrādē ir tāda, ka ne vienmēr izdodas noteikt ārējos faktorus, kas iespējami ietekmēs mākslīgā intelekta sistēmas darbības gaitu un lēmumus, kurus var rasties nepieciešamība pieņemt. Ir izteikta kritika Tjūringa testam, norādot, ka pastāv neskaidrība par to, vai cilvēka rīcības modeļa imitēta uzvedība ir uzskatāma par intelektualitātes pakāpi. Amerikāņu filozofa Džona Sīrla (*John Searl*) veiktajā pētījumā „Ķīniešu istaba”, kur persona A, kas nepārzināja ķīniešu valodu, bet kurai bija nodrošināta pieeja grāmatai ar

---

⁸ [B.a.] A European approach to Artificial intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence> [aplūkots 03.04.2021.]

⁹ Reaktor and the University of Helsinki. Elements of AI. Pieejams: <https://www.elementsofai.com/> [aplūkots 19.04.2021.]

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Turner J. Robotic Rules – Regulating Artificial Intelligence. [B.v.]: Palgrave Macmillan, 2019, audiobook via Audible: 00:31:06; McGrath C. The Riddle Who Unlocked the Enigma, 2014. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2014/11/02/movies/the-imitation-game-dramatizes-the-story-of-alan-turing.html> [aplūkots 19.11.2020.]

¹³ Grewal D. S. A Critical Conceptual Analysis of Definitions of Artificial Intelligence as Applicable to Computer Engineering, 2014. Pieejams: https://www.basic.ai/pdf/rpa_learn.pdf [aplūkots 22.03.2021.]

instrukcijām, kā ķīniešu valodā atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem, tika ievietota noslēgtā telpā un ar zīmīšu starpniecību sazinājās ar personu B, kura pārzināja ķīniešu valodu.¹⁴ Tā kā persona A spēja sniegt atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, personai B radās nepamatots priekšstats, ka persona A prot ķīniešu valodu, lai gan patiesībā persona A tikai izpildīja grāmatā dotās norādes.

Ar šo pētījumu Dž. Sīrls pamatoja, ka sekošana norādēm un to izpildīšana neliecina par intelektualitāti, savukārt zinātnieks un autors Džerijs Kaplans (*Jerry Kaplan*) ir izteicis viedokli, ka pastāv neskaidrība par jēdziena „inteliģence” nozīmi, kā arī maz ticams, ka starp mākslīgo intelektu un cilvēka intelektu pastāv kāda saikne.¹⁵ Cilvēka smadzenes veic komplicētu procesu darbību, piemēram, tik vienkārša darbība kā teksta izlasīšana skaļā balsī sastāv no vairākām stadijām, proti, skaļi lasot uzrakstīto tekstu informācija no acīm nonāk smadzeņu garozas primārajos vizuālajos centros, tad pāriet uz mugurējo smadzeņu laukumu *area Wernicke*, kas pārvalda runas spēju, tālāk uz *area Broca* smadzeņu apgabalu, kas pārvalda burtošanu, un pēc tam uz primārajiem garozas motoriskajiem centriem, kas dod rīkojumu ausīm noteikt runas skaļumu un kvalitāti runas optimizēšanai.¹⁶ Pastāv viedoklis, ka cilvēka radīta tehnoloģija ir vienīgi cilvēka radošās darbības rezultāts, kas nekad nespēs pārspēt cilvēka saprātīguma līmeni. Pētnieks Žans-Lui Lorjers (*Jean-Louis Lauriere*) uzskatījis, ka izveidotajām mākslīgā intelekta programmām iztrūkst dziļas zināšanas atbilstošajā nozarē, kas arī nerodina loģisku secinājumu veidošanu un metožu izstrādi un pielietošanu, balstoties uz iepriekšējām zināšanām.¹⁷ Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētājs Aigars Strupišs ir norādījis, ka intelektam piemīt spēja apzināties, uztvert, analizēt un rast risinājumus patstāvīgi, līdz ar to mākslīgā intelekta jēdziens tiek lietots pārāk bieži un neprecīzi.¹⁸

Ne visi automatizētie procesi ir uzskatāmi par mākslīgo intelektu. Par mākslīgo intelektu netiek atzītas, piemēram, lielo datu glabāšanas tehnoloģijās, kas ļauj straumēt datus vairākiem lietotājiem vienlaikus – datu glabāšanai un izgūšanai netiek pielietotas ne adaptīvas, ne autonomas funkcijas; izklājlapās, kas aprēķina iepriekš definētas funkcijas ar dotajiem datiem – sistēma darbojas uz formulas pamata.¹⁹ Tāpat jāņem vērā, ka arī līdz šim izstrādātās mākslīgā

---

¹⁴ Hauser L. Chinese Room Argument. Pieejams: [https://iep.utm.edu/chineser/#:~:text=The%20Chinese%20room%20argument%20is,can%20\(someday%20might\)%20think.](https://iep.utm.edu/chineser/#:~:text=The%20Chinese%20room%20argument%20is,can%20(someday%20might)%20think.) [aplūkots 22.03.2021.]

¹⁵ Kaplan J. Artificial Intelligence What everyone needs to know. [B.v.]: Oxford University press, Tantor Audio, 2016, p.18.

¹⁶ Biķis E. 2015. Pieejams: <http://scireprints.lu.lv/273/1/intelekts.medicinaa.pdf> [aplūkots 10.04.2021.]

¹⁷ Bušs Dz. E. Mākslīgais intelekts: reliģijas aspekts tā būtībā un saturā, 2015. Pieejams: http://scireprints.lu.lv/274/2/MI_RAKSTS_Z.pdf [aplūkots 12.04.2021.]

¹⁸ Strupišs A. Komerctiesības un mākslīgais intelekts: Qou vadis? Augstākās Tiesas Biļetens, 2018, Nr.16, 111. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS16_WEB.pdf [skatīts 10.04.2021.]

¹⁹ Reaktor and the University of Helsinki. Elements of AI. Pieejams: <https://www.elementsofai.com/> [aplūkots 19.04.2021.]

intelekta sistēmas konkrētās situācijās var būt objektīvi neparedzamas (piemēram, bezpilota transportlīdzekļi vai lidmašīnas). Atbilstoši Eiropas Aviācijas drošības aģentūras 2019.gada 12.martā pieņemtajam lēmumam uz laiku tika apturēta visu gaisa bezpilota lidmašīnu *Boeing 737 MAX* lidojumi Eiropā saistībā ar Etiopijas aviosabiedrības reisa ET302 negadījumu, kas tika izraisīts lidaparāta mākslīgā intelekta kontroles sistēmas neparedzētas aktivizēšanās dēļ.²⁰ Gada laikā notika divas šīs lidmašīnas sērijas avārijas. Defektīva sistēma var funkcionēt nepareizi, pretēji iestrādātajam algoritmam, radot drošības risku, un personām, kas izmanto augsta riska mākslīgo intelektu, jābūt apmācītām, kā rīkoties programmas kļūdu rezultātā, defektīvo darbību novēršot vai apturot.

Uz jautājumu, vai tehnoloģiskā attīstība kādreiz sasniegs līmeni, kad cilvēka smadzenēs notiekošie procesi tiks simulēti pilnā apjomā, nav skaidras atbildes.

1.1. Mākslīgā intelekta iedalījums

Mākslīgo intelektu var iedalīt divās kategorijās – „*narrow (weak, limited)*” jeb šaurais mākslīgais intelekts un „*general (strong)*” jeb vispārīgais mākslīgais intelekts.

Šaurais mākslīgais intelekts attiecas uz konkrēta uzdevuma izpildi un ir paredzēts noteikta mērķa sasniegšanai, radot priekšstatu par to, ka mākslīgā intelekta veiktā darbība ir pielīdzināma intelektuālai darbībai, bet tās nav spējīgas funkcionēt ārpus konkrēti izstrādāta algoritma ietvara.²¹ „*Artificial neural network*” jeb „mākslīgais neironu tīkls” ir sistēma, ar kuras palīdzību informācija tiek apstrādāta, balstoties uz pielīdzinātu procesu tam, kā cilvēka smadzenes apstrādā informāciju.²² Mūsdienās šaurais mākslīgais intelekts tiek plaši izmantots, sākot no virtuālajā vidē izmantotajām sociālo portālu personalizētajām reklāmām, valodu tulkošanas platformām un rīkiem, navigācijas sistēmām nepazīstamam maršrutam līdz pat tik komplicētām ierīcēm, kurās tiek iestrādāta mākslīgā intelekta tehnoloģija, kā autonomie transportlīdzekļi.²³

Vispārīgais mākslīgais intelekts vēl nav radīts un, ņemot vērā komplicēto domāšanas līmeņa un patstāvības sasniegšanas nepieciešamību, pastāv šaubas par to, vai vispārīgo mākslīgo intelektu ir iespējams izstrādāt.²⁴ Vispārīgo mākslīgo intelektu var definēt kā

---

²⁰ EASA Large Transport Aeroplanes Section. 2019-0051R1: SUPERSEDED BY EASA AD 2021-0039, 2019. Pieejams: <https://ad.easa.europa.eu/ad/2019-0051R1> [aplūkots 05.03.2021.]

²¹ Kārklīšs J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelekts-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

²² Ford M. Architects of Intelligence. The Truth About AI from the People Building It. [B.v.]: [b.i.], 2019, audiobook via Audible: 00:27:40.

²³ Turner J. 2019, audiobook via Audible: 00:24:23

²⁴ Ibid., 00:28:16.

automatizētas sistēmas, kas spēj demonstrēt inteliģentu rīcību, veicot apkārtējās vides analīzi un darbojoties autonomi, tādējādi sasniedzot noteiktu mērķi, ar spēju mainīt savu algoritmu, pielāgoties iepriekš nezināmām situācijām, patstāvīgi interpretēt pieejamo informāciju lēmumu pieņemšanai un īstenot darbību kopumu, ko nav spējīga sasniegt tradicionālā datorizētā sistēma.²⁵ Vispārīgais mākslīgais intelekts sasniegtu saprātīgas būtnes – cilvēka – domāšanas līmeni un attiektos uz nenoteiktu mērķu sasniegšanu, spētu tikt galā ar nenoteiktām un nekonkretizētām situācijām, kā arī radīt dažāda veida risinājumus situācijās, kas nav iepriekš paredzētas.

Ir izteikts viedoklis, ka šauro mākslīgo intelektu ir sarežģīti nodalīt no vispārīgā, jo tas atspoguļo otra turpinājumu,²⁶ šāda pieņēmuma atzīšanas gadījumā mākslīgo intelektu varētu iedalīt skalās vai pakāpēs, nosakot, kurai no divām kategorijām tas pieder labāk. Grūtības nodalīt vispārīgā mākslīgā intelekta definīciju no šaurās mākslīgā intelekta definīcijas pastāv, jo mākslīgais intelekts nemitīgi attīstās, rodoties arvien jaunākām datorsistēmām, kas tiek izmantotas dažādās nozarēs. Lai gan katru dienu notiek attīstība tehnoloģiju izstrādes jomā, apgrūtinot mākslīga intelekta veidu savstarpējo nodalīšanu, precīza šaurā un vispārīgā mākslīgā intelekta veidu nošķiršana varētu būt priekšnoteikums tam, lai tiktu pavērta iespēja izstrādāt viens otru neizslēdzošus risinājumus atšķirīgiem mākslīgā intelekta veidiem, radot teorētisku pamatu pieņemt vieglāku regulējumu attiecībā uz šaurā mākslīgā intelekta veidu, bet stingrāku attiecībā uz vispārīgo mākslīgo intelektu, ņemot vērā vispārīgā mākslīgā intelekta neprognozējamo dabu.

1.2. Mākslīgā intelekta izmantošanas piemēri

Mūsdienās mākslīgais intelekts tiek plaši izmantots dažādās nozarēs, piemēram:

1) pakalpojumu sniegšanas nozarē – restorānos tiek izmantotas automatizētās klientu pierakstu veikšanas sistēmas galdiņa rezervācijai,²⁷ Latvijā Kultūras informācijas sistēmu centrs izstrādājis projektu „Virtuālo asistentu platformas izveide”, ar kuru plānots izveidot vienotu valsts iestādēs izmantojamo virtuālā asistenta platformu;²⁸

---

²⁵ Kārklīšs J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelekts-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

²⁶ Turner J. 2019, audiobook via Audible: 00:30:15

²⁷ Bandoim L. Artificial Intelligence Takes Over Restaurant Reservations, 2019. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/lanabandoim/2019/04/27/artificial-intelligence-takes-over-restaurant-reservations/?sh=20052e327aea> [aplūkots 21.03.2021.]

²⁸ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Informatīvais ziņojums „Par mākslīgā intelekta risinājumu attīstību”, 2020. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/jauns-informativais-zinojums-par-maksliga-intelekta-risinajumu-attistibu> [aplūkots 02.04.2021.]

2) komunikācijas tehnoloģiju nozarē – personalizēto reklāmu piedāvāšana interneta vietnēs, ievērojot iepriekšējo meklēšanas vēsturi,²⁹ viedtālrunos iestrādātā sejas atpazīšanas sistēma lietotāja verificēšanai un ekrāna atbloķēšanai;

3) robežkontroles nozarē – robežu šķērsošanas vietās iestrādātās sistēmas personu, kas vēlas šķērsot valsts robežu, sniegtā personu apliecinošā dokumenta automatizētajai salīdzināšanai, lai noskaidrotu identitātes sakritību,³⁰ jāievēro, ka attālināta biometriskā identificēšana, kad personas attēls attiecībā viens pret vienu tiktu salīdzināts ar datubāzes datiem, Eiropas Savienībā šobrīd ir aizliegta,³¹ jo Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas Nr.2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula)³² (turpmāk – Vispārīgā datu aizsardzības regula) 9.panta otrajā daļā noteikts, ka personas datu apstrāde identifikācijas nolūkos var tikt izmantota tikai tad, ja šāda izmantošana ir nepieciešama, pamatota, samērīga un pakļauta atbilstošiem aizsardzības pasākumiem;

4) medicīnas nozarē – mākslīgā intelekta sistēmas ir izmantotas, lai atklātu COVID-19 vizuālās pazīmes plaušu datortomogrāfijas izmeklējumos un faktiskajā datu apstrādes laikā novērotu ķermeņa temperatūras izmaiņas, kā arī lai palīdzētu identificēt piemērotāko ārstēšanas veidu,³³ 2021.gada 9.aprīlī uzņēmēja Īlona Maska (*Elon Musk*) dibinātā kompānija *Neuralink* paziņoja par pērtiķa Pagera, kura smadzeņu daļā implantēta bezvadu smadzeņu-datora mikroshēma, sasniegumu attālināti spēlēt videospēli *MindPongs*, izmantojot smadzenēs implantēto neironu ierakstīšanas un datu pārraides ierīci – *Neuralink* šobrīd strādā pie implanta, ar kura palīdzību cilvēki ar paralīzi vai citām veselības problēmām varētu daļēji atgūt komunikācijas spēju, izmantojot nervu sistēmas palīdzību, izstrādāšanas,³⁴ Latvijā mākslīgā intelekta programma apstrādā radioloģisko izmeklējumu attēlus un cita veida vizuālās

---

²⁹ Gouws A. AI and the personalised marketing approach of the future, 2020. Pieejams: <https://www.wpp.com/wpp-iq/ai-and-the-personalised-marketing-approach-of-the-future> [aplūkots 22.03.2021.]

³⁰ [B.a] Biometrics: definition, trends, use cases, laws and latest news, 2021. Pieejams: <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/inspired/biometrics> [aplūkots 06.04.2021.]

³¹ Pascu L. New EU AI strategy puts remote biometric identification in „high-risk” category, 2020. Pieejams: <https://www.biometricupdate.com/202002/new-eu-ai-strategy-puts-remote-biometric-identification-in-high-risk-category#:~:text=The%20EU%20argues%20remote%20biometric%20identification%20should%20be%20separate%20from%20biometric%20authentication.&text=In%20order%20to%20avoid%20market,biometric%20identification%20in%20public%20spaces.> [aplūkots 04.04.2021.]

³² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr.2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). Pieņemta 27.04.2016. [22.03.2021. red.]

³³ Directorate-General for Research and Innovation (European Commission). AI research and innovation. Europe paving its own way, 2020. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2f4dea95-288c-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/> [aplūkots 09.04.2021.]

³⁴ Neuralink. Monkey MindPong, 2021. Pieejams: <https://neuralink.com/blog/> [aplūkots 08.04.2021.]

diagnostikas datus,³⁵ Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests plāno projektu dažādu procesu sistēmas algoritmu uzlabošanai, piemēram, NMP brigāžu pārvaldībā, datu kvalitātes nodrošināšanā,³⁶

5) lauksaimniecības nozarē – Eiropas Reģionālās attīstības fonds projektā „Automatizētā kāpostu novākšana” izstrādā sistēmas, lai automatizētu dārzkopības produktu manuālu novākšanu ar mērķi veicināt efektīvāki lauksaimniecības nozarē,³⁷

6) kosmosa izpētes nozarē – mākslīgā intelekta sistēma analizē Keplera teleskopa (nosaukts zinātnieka *Johannes Kepler* vārdā) iegūtos datus;³⁸

7) izklaides nozarē – „*DeepMind*” izveidotā programma „*AlphaGo*” šaha spēlē pārspēj profesionālo spēlētāju misteru Ke;³⁹

8) finanšu pakalpojumu sniegšanas nozarē – „*MasterCard*” radītais mākslīgais intelekts analizē klientu veiktos darījumus – pēc konkrētiem krāpniecisko darījumu parametriem atlasot iespējami aizdomīgos darījumus,⁴⁰ kas palielina izskatīšanas procesa efektivitāti, kā arī dažādu citu procedūru, piemēram, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas procedūras un „pazīsti savu klientu” („*know your client*”), automatizēšana varētu ievērojami samazināt pašreizējās izmaksas;⁴¹

9) transporta nozarē – mākslīgā intelekta programma tiek izmantota autonomo transportlīdzekļu ražošanā,⁴² kas pirms pāris gadu desmitiem tika uzskatīti par pārāk sarežģītu sistēmu tās datorizēšanai, bet mūsdienās šādi transportlīdzekļi ir bieži satopami un pieprasīti; autonomie transportlīdzekļi ir izstrādāti ar programmatūru, kas analizē šķēršļus un ceļa

---

³⁵ Palkova K., Kudeikina I. Mākslīgais intelekts veselības aprūpē: izaicinājumi un perspektīvas. Jurista Vārds, 2020, Nr.40, 53.-57.lpp.

³⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Informatīvais ziņojums „Par mākslīgā intelekta risinājumu attīstību”, 2020. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/jauns-informativais-zinojums-par-maksliga-intelektarisinajumu-attistibu> [aplūkots 02.04.2021.]

³⁷ [B.a.] Automated Brassica Harvesting in Cornwall (ABC). Pieejams: [https://www.plymouth.ac.uk/research/agri-tech/automated-brassica-harvesting-in-cornwall-abc#:~:text=Automated%20Brassica%20Harvesting%20in%20Cornwall%20\(ABC\)%20is%20developing%20robotic%20systems,are%20extensively%20grown%20in%20Cornwall.](https://www.plymouth.ac.uk/research/agri-tech/automated-brassica-harvesting-in-cornwall-abc#:~:text=Automated%20Brassica%20Harvesting%20in%20Cornwall%20(ABC)%20is%20developing%20robotic%20systems,are%20extensively%20grown%20in%20Cornwall.) [aplūkots 22.03.2021.]

³⁸ Shekhtman L. NASA Takes a Cue From Silicon Valley to Hatch Artificial Intelligence Technologies, 2019. Pieejams: <https://www.nasa.gov/feature/goddard/2019/nasa-takes-a-cue-from-silicon-valley-to-hatch-artificial-intelligence-technologies/> [aplūkots 22.03.2021.]

³⁹ Mozor P. Google's AlphaGo Defeats Chinese Go Master in Win for A.I. N.Y. Times, 2017. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2017/05/23/business/google-deepmind-alphago-go-champion-defeat.html> [aplūkots 22.03.2021.]

⁴⁰ Mejia N. Artificial Intelligence at Mastercard – Current Projects and Services, 2019. Pieejams: <https://emerj.com/ai-sector-overviews/artificial-intelligence-at-mastercard-current-projects-and-services/> [aplūkots 22.03.2021.]

⁴¹ Deloitte. Over the horizon. Blockchain and the future of financial infrastructure, 2016. Pieejams: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/nl/Documents/financial-services/deloitte-nl-fsi-blockchain-and-the-future-of-financial-infrastructure.pdf> [aplūkots 22.03.2021.]

⁴² Khedkar A. Artificial Intelligence in Self Driving Cars – Part 1, 2016. Pieejams: <https://towardsdatascience.com/artificial-intelligence-in-self-driving-cars-part-1-90dd2ea55751> [aplūkots 22.03.2021.]

apstākļus, izvēloties piemērotāko braukšanas ātrumu, ievērojot mainīgo satiksmes situāciju,⁴³ attiecīgās valstīs ir noregulēts atbildības aspekts attiecībā uz autonomo transportlīdzekļu radīto zaudējumu atlīdzināšanu, tos sedzot ar apdrošināšanu vai atsaucoties uz vispārīgajiem zaudējumu atlīdzināšanas noteikumiem, VAS „Ceļu satiksmes drošības direkcija” izmanto mākslīgo intelektu automatizētai transportlīdzekļu numuru atpazīšanai fotoradaros,⁴⁴

10) tiesību nozarē – Amerikas Savienotajās Valstīs tiek automatizēti dažādi juridiskā darba aspekti, piemēram, ar GREBE datorsistēmas palīdzību tiek prognozēti tiesas nolēmuma rezultāti un ģenerētas juridisko tekstu vadlīnijas, apkopojot normatīvos regulējumus un veicot tiesu precedentu analīzi,⁴⁵ ar HYPO un CATO programmatūru starpniecību tiek pastiprināti vai vājināti prasītāja argumenti prasības vai pretprasības pamatošanai, izmantojot informācijas atlases programmas.⁴⁶

Ņemot vērā juridiskā darba pieprasījuma nepieciešamību, pastāv iespēja, ka juridisko pakalpojumu izmaksas ar laiku pieaugs,⁴⁷ bet datu atlases un aprēķinu procesu automatizēšana varētu ne tikai palielināt veiktā darba precizitāti, bet arī samazināt juridisko pakalpojumu izmaksas. Eiropas Komisija ir finansējusi dažādus pētījumus, piemēram, programmas Apvārsnis 2020 projekta ietveros finansēts projekts „MIREL”, kura mērķis ir rīku izstrādāšana, ar kuriem būtu iespēja pārveidot juridiskos tekstus, atlasīt likuma normas, pārbaudīt atlases pareizību un precedentu esamību.⁴⁸ Jurisprudencē mākslīgā intelekta sistēmu un rīku izstrāde uzlabos judikatūras pārredzamību, ļaus juridiskajām profesijām strādāt efektīvāk, paplašinot savu kompetenci, kā arī nodrošinās ātrāku un, iespējams, lētāku piekļuvi juridiskajai palīdzībai.

Šaurā mākslīgā intelekta veida straujā attīstība ir veicinājusi labāku informācijas analīzes procesu un ātrāku pakalpojumu sniegšanu. Braukšana ar mašīnu vai šaha spēle sastāv no dažādu smadzeņu daļu aktivizēšanas, iekļaujot tādas spējas kā maņu orgānu izmantošana situācijas uztveršanai, stratēģiska plānošana, spriestspēja un kustību veikšana. Mūsdienās ar mākslīgā intelekta palīdzību ir iespēja automatizēt uzdevumus, kam būtu nepieciešama cilvēka inteliģence.

---

⁴³ Department of Motor Vehicles. AUTONOMOUS VEHICLES. Pieejams: <https://www.dmv.ca.gov/portal/vehicle-industry-services/autonomous-vehicles/> [aplūkots 10.04.2021.]

⁴⁴ SIA „Ernst & Young Baltic”. Izpēte par inteligēnto transporta sistēmu (ITS) ieviešanu Latvijas auto-transporta jomā un to saskarnēm ar citiem transporta veidiem – gala ziņojums. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Petijums_ITS_Strategy_and_Action_Plan.pdf [aplūkots 03.04.2021.]

⁴⁵ Kevin A., Branting, K., Margolis H., Sunstein, C.R. Legal Reasoning and Artificial Intelligence: How Computers „Think” Like Lawyers, The University of Chicago Law School Roundtable: Vol.8: ed.1, No.2, 2001. Pieejams: https://chicagounbound.uchicago.edu/roundtable/vol8/iss1/2/?utm_source=chicagounbound.uchicago.edu%2Froundtable%2Fvol8%2Fiss1%2F2&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages [aplūkots 22.03.2021.]

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Kaplan J. 2016, p.90.

⁴⁸ MIREL: MIning and REasoning with Legal texts. Pieejams: <http://www.mirelproject.eu> [aplūkots 22.03.2021.]

Valsts ieguvums, atbalstot mākslīgā intelekta izstrādāšanas procesus, ir efektivitātes palielināšana dažādās jomās, piemēram, attiecībā uz darbaspēka daļēju monotono pienākumu automatizēšanu, resursu izmantošanas efektivitātes uzlabošanu, preču un pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanu, dažkārt pat ievērojami samazinot preču un pakalpojumu izmaksas. Izstrādātie mākslīgā intelekta tehnoloģiju sistēmu risinājumi veicina piekļuvi informācijas nodrošināšanai un automātiskai analīzei.

2. DELIKTU TIESĪBU REGULĒJUMS

Latvijā un Eiropas Savienībā šobrīd nepastāv regulējums, kas attiektos uz vienotu mākslīgā intelekta definīciju vai atbildību par mākslīgā intelekta veiktajiem nodarījumiem. Atbildības regulējuma neesamība ir palīdzējusi mākslīgā intelekta ražošanas procesa attīstībai norisināties straujāk, bet, nepastāvot konsekventiem tiesību sistēmas aizsardzības mehānismiem gadījumos, kad mākslīgā intelekta civiltiesiska pārkāpuma rezultātā tiek radīts kaitējums, aizskartajām personām ir liegta iespēja saņemt atlīdzinājumu vispār vai to var saņemt mazākā apmērā, nekā līdzīga rakstura situācijās, kad tehnoloģijas lietošanas rezultātā radies kaitējums. Analizējot deliktu tiesību regulējumu un atbildības teorijas, jānoskaidro, vai jau pastāvošo kārtību deliktu un atbildības jautājumos ir iespējams attiecināt uz mākslīgā intelekta jomu.

2.1. Saistību rašanās pamati

Kontinentālās Eiropas tiesību lokā tiesības tiek iedalītas publiskajās tiesībās, kas regulē tiesiskās attiecības starp valsti un personu, un privāttiesībās, kas regulē līdztiesīgu subjektu tiesiskās attiecības. Gan privāttiesībās, gan publiskajās tiesībās pastāv atbildības regulējums par pārkāpumiem. Civiltiesības ir privāttiesību apakšnozare, kas balstās uz privātautonomijas un pušu līdztiesības principiem, regulējot līdztiesīgu subjektu savstarpējās tiesiskās attiecības, ar publiskās varas aktiem nodrošinot vienīgi sabiedriski nozīmīgu mērķu sasniegšanu.⁴⁹ Civiltiesības iedalās vispārējās civiltiesībās, kas attiecas uz ikvienu indivīdu, un speciālajās civiltiesībās, kas attiecas uz konkrētu grupu, piemēram, komersantiem. Latvijā vispārējās civiltiesības ir ietvertas Latvijas Republikas Civillikumā⁵⁰ (turpmāk – Civillikums). Civillikuma 1402.pantā ir noregulēts, ka saistības var rasties uz šādiem pamatiem:

- 1) tiesisks darījums;
- 2) neatļauta darbība (delikts, t.i., ārpuslīgumisks tiesību pārkāpums);⁵¹
- 3) likums.

Atbilstoši Civillikuma 1403.pantam tiesisks darījums ir tiesiska attiecība, kas nodibina, groza vai izbeidz saistību tiesību. Līgums ir visplašāk lietotais saistību nodibināšanas veids.⁵² Līgumi pēc tiesību un pienākumu sadalījuma iedalās vienpusējos līgumos, t.i., vienas puses

⁴⁹ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 22.lpp.

⁵⁰ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [19.03.2021. red.]

⁵¹ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 30.lpp.

⁵² Ibid., 33.lpp.

apsolījums un tā pieņemšana no otras puses (piemēram, testaments), vai divpusējos un vairākpusējos līgumos, t.i., savstarpējs apsolījums un tā pieņemšana no abām vai vairākām pusēm (piemēram, pakalpojuma līgums). Atbilstoši Civillikuma 1533.pantam līgums ir noslēgts, ja puses ir vienojušās par darījuma būtiskajām sastāvdaļām ar nolūku savstarpēji saistīties. Civillikuma 1587.pantā norādīts, ka jebkurš tiesīgi noslēgts līgums rada saistošu spēku, bet šis obligātais līguma izpildes pienākums tika pielietots jau romiešu tiesībās atbilstoši principam *pacta sunt servanda*.⁵³ Pastāv arī reti izņēmumi, kas pieļauj atkāpties no šī principa, piemēram, pirkuma līgumā ietekmējošs faktors var būt pārmērīgs zaudējums (Civillikuma 2040.pants), bet par atbildības atbrīvojošu apstākli atzīst, piemēram, nejaušu zaudējumu, t.i., nejaušu notikumu vai nepārvaramu varu (Civillikuma 1774.pants). Mākslīgā intelekta izmantošanas gadījumā var rasties saistības uz līguma pamata, piemēram, pakalpojuma sniedzējs, kas pakalpojumu nodrošina, izmantojot mākslīgā intelekta tehnoloģiju, noslēdz līgumu ar pakalpojumu saņēmēju, un līguma neizpildes gadījumā pakalpojuma sniedzējam iestājas civiltiesiskā atbildība, tāpat pastāv dažāda veida elektroniskie aģenti, kas darbojas autonomi un lietotāja vārdā var noslēgt līgumus, kurus lietotājs var apstrīdēt.⁵⁴ Šī darba ietvaros netiks apskatīts tālāks līgumsaistību rašanās pamats.

Saistības uz likuma pamata rodas visos gadījumos, kad saistības nevar pieskaitīt pie darījumiem vai neatļautas darbības, piemēram, saistības, kas rodas no pienākuma maksāt procentus par cita kapitāla lietošanu (likumiskie procenti), saistības, kas rodas no kvazilīgumiem – neuzdota lietvedība un prasījums sakarā ar netaisnu iedzīvošanos, un kvazideliktiem.⁵⁵ Šī darba ietvaros detalizētāk tiks aplūkotas deliktu tiesības, kvazideliktus kvalificējot pie deliktam līdzīgiem aizskārumiem.

2.2. Kaitējuma atlīdzināšana

Uzņemto saistību vai likumā noteikta pienākuma nepildīšanas gadījumā var rasties zaudējumu atlīdzināšanas pienākums, kas ir universāls tiesību aizskāruma seku novēršanas līdzeklis un kas izriet no likuma. Tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu izriet no Latvijas Republikas Satversmes⁵⁶ (turpmāk – Satversme) 92.panta trešā teikuma: „nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu”, kas aptver atlīdzinājumu

---

⁵³ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 56.lpp.

⁵⁴ Inside Tech Law. What are the key legal risks? Part of our Artificial Intelligence briefing, 2017. Pieejams: <https://www.insidetechl.com/publications/legal-risks> [aplūkots 20.04.2021.]

⁵⁵ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 30.lpp.

⁵⁶ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [19.03.2021. red.]

plašākā nozīmē, ne tikai mantiskās kompensācijas ietvaros.⁵⁷ Judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka „zaudējuma atlīdzināšanas galvenā funkcija ir novērst tiesiskā aizskāruma sekas, bet personas, kura izdarījusi neatļautu darbību, pienākums ir atlīdzināt zaudējumus”.⁵⁸ Zaudējumu atlīdzināšanas mērķis ir novērst tiesiskā aizskāruma sekas, kā arī pēc iespējas pilnīgāk atjaunot tādu cietušās personas mantas stāvokli, kāds pastāvētu, ja tiesību aizskārums nebūtu noticis.⁵⁹ Satversmes 92.pantā ietverts pienākums valstij nodrošināt atbilstīga atlīdzinājuma juridisko mehānismu ar mērķi panākt taisnīguma atjaunošanu, tādējādi īstenojot kompensācijas, samierināšanas, vispārējās un speciālās prevencijas funkcijas.⁶⁰ Satversmes 92.panta trešajā teikumā ir ietverta tikai vispārīga garantija, ka indivīdam ir tiesības uz atlīdzību,⁶¹ taču nav noteikti konkrēti kritēriji mantiskā un nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma piešķiršanai. Mantisks kaitējums izpaužas zaudējuma veidā, bet nemantisks – psihisko vai fizisko ciešanu veidā.⁶² Mantiska kaitējuma atlīdzinājuma mērķis ir atjaunot iepriekšējo stāvokli, savukārt nemantiska kaitējuma mērķis ir dot taisnīgu atlīdzinājumu, cietušajam izmaksājot kompensāciju ciešanu atvieglošanai un mierinājuma došanai.⁶³

Satversmes 92.panta trešā teikuma konkretizēšanai jāpiemēro Civillikuma 1635.pants un 1779.pants, kas nosaka priekšnoteikumus personai nodarītā nemantiskā kaitējuma un zaudējumu atlīdzināšanai.⁶⁴ Persona, kurai radīti zaudējumi, nodarīts nemantisks kaitējums vai pret kuru vērsta kāda cita prettiesiska rīcība, ar civiltiesiskajiem aizsardzības līdzekļiem var prasīt apmierinājumu – zaudējumu atlīdzināšanu, nemantiskā kaitējuma kompensāciju, atvairošanos vai cita veida tai nodarītā kaitējuma izlīdzināšanu, mierinājuma došanu. Civiltiesisko aizsardzības līdzekļu mērķis ir pilnībā vai daļēji atjaunot cietušā tiesisko stāvokli, kāds tas bija pirms aizskāruma nodarīšanas, vai saņemt mantisku kompensāciju, kas kalpo kā atlīdzinājums nodarījuma seku mazināšanai.

Nosakot atlīdzināmos zaudējumus, jāņem vērā mērķis, kas sasniedzams ar šo tiesību institūtu. Doktrīnā nostiprināts, ka nepieciešams izvērtēt interesi – starpību starp cietušā

---

⁵⁷ Danovskis E. Nepamatota tiesību aizskāruma jēdziens Satversmes 92.pantā. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 332.lpp.; Satversmes tiesas 2020.gada 20.marta spriedums lietā Nr.2019-10-0103, 29.1.1.pkt.

⁵⁸ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr.SK-205, motīvu daļas 6.rindkopa, 6.lpp.

⁵⁹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SK-7/2016, 9.punkts.

⁶⁰ Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2011-21-01, 11.1.pkt.

⁶¹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.SK-306/2016, 3.1.pkt.

⁶² Torgāns K., Kārklīņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 269.-270.lpp.

⁶³ Ibid., 269., 278.lpp.

⁶⁴ Latvijas Republikas Tiesībsarga pētījums „Latvijas tiesu prakse Satversmes 92.panta trešā teikuma tiešā piemērošanā valsts atbildības kontekstā”. Pieejams: www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Valsts_atbildiba_tiesu_prakse_92%20panta_piemosana_2014.pdf [skatīts 08.04.2021.].

iepriekšējo un vēlāko mantas stāvokli.⁶⁵ Līdz ar to secināms, ka zaudējumu apmērs nosakāms pēc to naudas līdzekļu apmēra, kas nepieciešams iepriekšējā mantiskā stāvokļa atjaunošanai, proti, kādā apmērā mantas īpašniekam nodarīti zaudējumi tagadējās mantas samazinājuma veidā.⁶⁶ Tiesību aizskārums var rasties vainojamas rīcības rezultātā, kas izpaužas neuzmanībā vai nolūkā.⁶⁷

Kaitējuma atlīdzināšanā jāievēro princips *volenti non fit iniuria* (kur ir brīvprātība, tur nav aizskārums, piemēram, persona cīņu sporta sacensībās gūst traumu⁶⁸) un princips *ex turpi causa non oritur actio* (ja cietušais ir vainojams pie zaudējuma rašanās, piemēram, kad kaitējums ir noticis, bet abu iesaistīto prettiesiskas rīcības rezultātā, līdz ar to atbildība neiestājas – zagta transportlīdzekļa pasažieris, kas piedalījies transportlīdzekļa zagšanā vai apzinājies zagšanas faktu, cieš avārijā,⁶⁹ kā arī gadījumos, kad zaudējumi nodarīti, tās novēršot prettiesisku darbību, piemēram, noziedznieka aizturēšana).⁷⁰ Pastāv arī Civillikumā noregulēti attaisnojumi, kuriem izpildoties, lai gan darbība ir bijusi prettiesiska, atbildība neiestājas, piemēram, izpildot pienākumu, realizējot tiesības, ar cietušā piekrišanu, nepieciešamās aizstāvēšanās gadījumā, galējas nepieciešamības stāvoklī.

2.3. Pierādīšanas pienākums civiltiesībās un solidārā atbildība

Civilprocesa likuma⁷¹ 10.pantā noregulēts, ka puses realizē savas procesuālās tiesības sacīkstes formā. Latvijas civiltiesībās profesors Konstantīns Čakste norādījis, ka „nodarījuma principa gadījumā, katram, kas nodarījis zaudējumus, jāatlīdzina zaudējumi neatkarīgi no vainas. Nodarījuma princips ievēro cietušā intereses. Netaisni vien, ka trūkst vainas elementa [vai tas vēl nav pierādīts] visus zaudējumus uzlikt cietušajam”.⁷² Pierādīšanas pienākuma sadales pamatā ir princips *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*, t.i., pierādījumi ir jāsniedz tam, kurš apgalvo, un nevis tam, kurš noliedz, tādējādi pierādījumu nasta no sākuma gulstas uz prasītāju, bet sākotnējo prasītāja pierādījumu atspēkošanas pienākums atbildētājam

⁶⁵ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas juristu biedrība, 1996, 141.lpp.

⁶⁶ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SK-7/2016, 11.2.2.punkts.

⁶⁷ Kārklīšs J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. LU Žurnāls „Juriskā Zinātne”, Nr.8. Rīga, 2015, 171.lpp.

⁶⁸ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 310.lpp.

⁶⁹ Todd S. Applying the ex turpi causa principle in tort actions, 2014. Pieejams: <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/00gsNNu9HNS9e68skKhW.pdf> [aplūkots 22.04.2021.]; Oxford University Press. Oxford Reference. Pieejams:

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095806471> [aplūkots 22.03.2021.]

⁷⁰ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: „AGB”, 1997, 128.lpp.

⁷¹ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [19.04.2021. red.]

⁷² Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 97.lpp.

rodas ar brīdi, kad prasītājs pierādījis savu prasību.⁷³ Līdz brīdim, kamēr prasītājs nav pierādījis savu prasījumu pamatotību, atbildētājam nekas nav jāpierāda, un prasītājs nevar balstīties uz pieņēmumu, ja viņš nevar pierādīt savu prasījuma pamatotību, tad atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība, un ja atbildētājs to nepierādīs, prasība ir jāapmierina.⁷⁴

Senators Fridrihs Konradi (*Friedrich Konradi*) ir norādījis, ka prasītājam ir jāpierāda prasības aktīvais un pasīvais pamats, taču pasīvais pamats jāpierāda gadījumos, kad traucējumi izpaužas atbildētāja aktīvajā darbībā, bet, ja tā izpaužas atbildētāja bezdarbībā, tad pasīvais pamats jāpierāda atbildētājam, kuram arī vieglāk pierādīt sava aktīvā pienākuma izpildīšanu, nekā prasītājam, kuram būtu jāpierāda negatīvs fakts.⁷⁵

Atbilstoši principam *negativae non probantus*, t.i., negatīvais nav jāpierāda, pierādīšanas nasta pāriet uz atbildētāju, kuram arī ir jāsniedz tiesai pierādījumi Civilprocesa likumā noteikto pierādīšanas līdzekļu formā, kas apliecinātu to pienākumu pilnīgu izpildi.⁷⁶ Savukārt attiecībā uz prasības aktīvā pamata pierādīšanu profesors V. Bukovskis ir norādījis, ka „prasības aktīvo pamatu, t.i., prasītāja tiesības uz [...] atlīdzību, prasītājam parasti nenākas pierādīt tamdēļ, ka pašā tiesību aizskaršanas notikumā jau ietilpst pieņēmums, ka prasītājam ir tiesības uz [...] atlīdzību: ja prasītājam šādu tiesību nebūtu, tad nebūtu arī tiesību aizskārums”.⁷⁷

Ievērojot Civilprocesa likuma 93.–95.pantus, jautājumu par pierādījumu pieņemšanu, vadoties no pierādījumu attiecināmības un pieļaujamības kritērija, izlemj tiesa, uzklusot visu lietas dalībnieku viedokļus.⁷⁸ Augstākās tiesas Tiesu prakses par morālā kaitējuma atlīdzināšanu apkopojumā norādīts, ka „[...] katrs tiesību aizskārums izraisa aizskartajam diskomfortu, negatīvas emocijas, lielākas vai mazākas, un tiesas uzdevums ir izlemt, kuros gadījumos tās ir tik nozīmīgas, ka jānosaka atlīdzība, bet kuros ir pārāk mazas, lai atzītu par atlīdzināmām”.⁷⁹

Piemēram, produkta defekta izraisīta kaitējuma gadījumā pārsvarā cietušajai personai jāpierāda kaitējums, defekts un cēloņsakarība, tomēr pierādīšanas pienākums ne vienmēr gultas uz cietušo. Eiropas Savienības Tiesa lietā Nr.C-527/17 (*Boston Scientific Ltd*)⁸⁰ par prejudiciālā

---

⁷³ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 72.lpp

⁷⁴ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr.SKC-163/2016, 9.1.pkt.

⁷⁵ Konradi F., Zvejnieks T. u.c. Civilprocesa likums: LR likums. Grām.: Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.iespied.) ar paskaidrojumiem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939, 148.lpp.

⁷⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.SKA-337, 10. punkts. Grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 302.lpp.

⁷⁷ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīgā: Autora izdevums, 1933, 775.lpp

⁷⁸ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SKC-76/2012, 8.pkt.

⁷⁹ Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums „Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās”, Rīga, 2014, 41.lpp.

⁸⁰ EST 05.03.2015. spriedums apvienotajā lietā C-503/13 un C-504/13 *Boston Scientific Medizintechnik GmbH* pret *AOK Sachsen-Anhalt – Die Gesundheitskasse (C-503/13)*, *Betriebskrankenkasse RWE (C-504/13)*, 38., 43.punkts.

jautājuma uzdošanu – vai medicīniska ierīce, kuras elements ir ar trūkumiem, atzīstama par produktu ar trūkumiem, nosprieda, ka produkta drošums, uz kādu var tiesiski paļauties, jānovērtē, ņemot vērā attiecīgā produkta izmantošanas mērķi, objektīvās pazīmes un īpašības, kā arī to lietotāju grupas īpatnības, kuriem šis produkts ir paredzēts. Vienai ražošanas sērijai piederošu produktu iespējama trūkuma konstatējums ļauj šādu produktu atzīt par produktu ar trūkumiem, nekonstatējot attiecīgo šī produkta trūkumu.

Citos gadījumos var rasties tik neparedzama notikumu ķēde, ka pat kaitējuma nodarīšanas gadījumā atbildība neiestājas. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs *Palsgraf v Long Island Railroad Co.* lietā dzelzceļa darbinieks A novietoja sūtījumu uz starpceļu platformas Nr.1. Novietotais sūtījums uzsprāga, tādējādi virknējoties ar staba, kas atradās uz platformas Nr.2, uzsprāgšanu, kā rezultātā stabs uzkrita personai B, radot psihisku traumu. Dzelzceļa firma netika atzīta par atbildīgu, jo tiesa secināja, ka notikumu ķēde bija pārāk neparedzama.⁸¹

Solidāra saistība rodas uz likuma, testamenta vai līguma pamata (Civillikuma 1672.pants). Pēc likuma solidāra saistība rodas, kad: 1. izpildījuma priekšmets ir nedalāms vai lieta uzticēta piemēram vairākām personām kopīgi, 2. noziedzīgā nodarījumā nodarīts zaudējums, 3. vairāku lietvežu nedalītas pārvaldības gadījumā, 4. citos līdzīgos gadījumos, piemēram, vairākas personas galvojušas par vienu parādnienu un par to pašu parādu.⁸² Atbilstoši Civillikuma 1676.pantam vairāki lietveži, kā arī amatpersonas, ja viņu pārvaldība bijusi nedalīta, atbild solidāri par pienākumiem, kas viņiem izriet no šīs pārvaldības. Civillikuma 1686.pantā noregulētas kopparādnieka, kas apmierinājis kreditoru, tiesības prasīt no otra kopparādnieka atbilstošu atlīdzību. Vispārīgi kopparādnieku savstarpējie norēķini pēc kreditora apmierināšanas izdarāmi pēc vienādu daļu principa.⁸³ Prof. K. Čakste rakstījis, ka „solidāru saistību rada arī izdarīts tiesību pārkāpums”⁸⁴. Tiesību pārkāpumi ietver arī deliktu, līdz ar to delikts ir uzskatāms kā viens no solidārās atbildības pamatiem.

---

⁸¹ LexisNexis. Law School Case Brief *Palsgraf v. Long Island R. Co.*-248 N.Y. 339. Pieejams: <https://www.lexisnexis.com/community/casebrief/p/casebrief-palsgraf-v-long-island-r-co> [aplūkots 25.11.2020.]

⁸² Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 75.-77.lpp.

⁸³ Torgāna K. zin. red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 171. lpp.

⁸⁴ Čakste K. 2011, 66.lpp.

2.4. Delikta jēdziens

Jēdziens „*tort*” tulkojumā no angļu valodas nozīmē „delikts”, kas ir prettiesisks ārpuslīgumisks tiesību vai likumisko interešu aizskārums un kas rada civiltiesisko atbildību.⁸⁵ Romiešu tiesībās tika izšķirti divi tiesību pārkāpumu veidi: pārkāpums, kas izriet no ļaundarības – *crimina*, kad atbildīgo sodīja publiskā valsts vara, un neatļautas darbības – *delicta*, kas radīja civiltiesisku atbildības pienākumu atlīdzināt zaudējumus.⁸⁶ Deliktatbildība jānošķir no krimināltiesiski sodāmiem pārkāpumiem, jo tās mērķis ir sniegt kompensāciju cietušajam naudas izteiksmē vai arī kādas darbības pārtraukšanā, atsaukšanā, nevis sodīt atbildīgo.⁸⁷

Delikts ir Civillikumā noregulēts atlīdzināms kaitējums – Civillikuma 1635.pants attiecas uz neatļautu darbību kā vienu no civiltiesiskās atbildības priekšnosacījumiem. Tiesību aizskārums nav noticis, ja kāds tikai izlieto sev piederošu tiesību, darbojas pēc aizskartās personas gribas vai ar pēdējās nelikumīgu darbību piespiests uz atļautu paš aizstāvību (Civillikuma 1636.pants). Ar aizskārēja neatļautu darbību, kas nav līguma pārkāpums, cietušajam nodarīto kaitējumu piemērojamā atbildība rodas no paša kaitējuma nodarīšanas fakta. Atšķirībā no līgumiskajās attiecībās regulētajiem pušu atbildības noteikumiem delikta gadījumā cietusī puse nesadarbojas ar tiesību aizskārēju un nevar iepriekš paredzēt tiesību pārkāpuma iestāšanās faktu.⁸⁸ Civillikuma 1784.pantā noteikts, ka aizskārējs atbild par visiem zaudējumiem, kas radušies ārpus līgumiskām attiecībām ar aizskārēja prettiesīgu darbību citai personai nodarītiem zaudējumiem. Civillikuma 1649.pantā ir noteikts kritērijs deliktatbildībai – ir jākonstatē tiesību aizskārēja pieļauta vismaz viegla neuzmanība, lai runātu par neatļautu vainojamu darbību.⁸⁹

Ne katrs tiesību aizskārums dod tiesības prasīt apmierinājumu,⁹⁰ tiesības prasīt apmierinājumu rodas katra neatļauta tiesību aizskāruma (t.i., katras pašas par sevi vainojamas

---

⁸⁵ Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator. Pieejams: <https://www.lexico.com/en/definition/tort> [aplūkots 08.03.2021.]

⁸⁶ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 463.lpp.

⁸⁷ Ibid., 462.lpp.

⁸⁸ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 261.lpp.

⁸⁹ Ibid., 286.lpp.

⁹⁰ Kārklīšs J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 413.lpp.

darbības, kuras rezultātā nodarīts kaitējums) gadījumā.⁹¹ Personas darbības vai bezdarbības rezultātā radīts kaitējums, kuru likums neatzīst par neatļautu, ir neatlīdzināms kaitējums.⁹²

Deliktu tiesību mērķis ir sniegt tiesisko noteiktību un skaidrību par situācijām, kad personas rīcība būtu atzīstama par neatļautu un tai rastos pienākums atlīdzināt cietušajam radīto kaitējumu vai citādi atjaunot mantisko vai tiesisko stāvokli, radīt izņēmumu no vispārējā principa, ka persona pati atbild par pieļautiem nejaušiem kaitējumiem, kā arī nodrošināt preventīvu funkciju, iespējamās tiesību pārkāpējus atturot no neatļautu darbību veikšanas.⁹³

2.4.1. Prasījumu veidi

Deliktatbildība aptver atbildību par materiālo kaitējumu, kad neatļautas darbības rezultātā rodas tiesisko labumu, t.i., mantisku, nemantisku tiesību vai nemantisku labumu,⁹⁴ samazinājums. Atbilstoši Civillikuma 19.nodaļas 1.–5.apakšnodaļai delikta rezultātā var rasties šādi prasījumi:

1) prasījumi personisku aizskārumu dēļ:

a) nodarījumi, kas saistīti ar veselības un dzīvības aizskārumu;

b) nodarījumi pret personisko brīvību, godu, cieņu un sieviešu nevainību – atbilstoši Satversmes 89.pantam pamattiesības ir noregulētas Satversmē, citos likumos vai starptautiskajos līgumos, līdz ar to prasījumi personisko aizskārumu dēļ var būt noregulēti arī ārpus Civillikuma normām, piemēram, var tikt aizskartas tādas personiskās tiesības kā līdztiesība, autorība, personiskās dzīves neaizskaramība u.c.,⁹⁵ nemantisko kaitējumu veido, piemēram, ciešanas, neērtības, reputācijas un goda aizskārumi, kam nevar noteikt tiešu mantisku ekvivalentu, mantiskās kompensācijas – gandarījuma – mērķis ir samierināt cietušo ar tiesību aizskārēju;⁹⁶

2) prasījumi mantas bojājumu dēļ;

3) atlīdzības prasījumi par zaudējumiem, kas nodarīti ar izmešanu, izliesanu vai nokrišanu – kvazidelikts, t.i., deliktam pielīdzināmiem aizskārumiem, jo ir problemātiski identificēt tiesību aizskārēju,⁹⁷ ja ir iespējams identificēt personu, kuras turējumā atrodas telpas,

⁹¹ Kārklīšs J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. LU Žurnāls „Juridiskā Zinātne”, Nr.8. Rīga, 2015, 171.lpp.

⁹² Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 262.lpp.

⁹³ Ibid., 263.lpp.

⁹⁴ Ibid., 264.lpp.

⁹⁵ Bitāns A. 1997, 64.lpp.

⁹⁶ Satversmes tiesas 2020.gada 7.maija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2019-21-01, 10.2.pkt.

⁹⁷ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 304.lpp.

kurā atradies zaudējumu izraisošais priekšmets, tad šī persona atbild par zaudējumiem, bet, ja personu nav iespējams identificēt, tad par zaudējumiem atbild ēkas īpašnieks, izņemot gadījumus, kad zaudējumi radušies trešās personas nenovēršamas darbības rezultātā;

4) atlīdzība par kustoņu nodarītiem zaudējumiem – kvazidelikts, jo tiesību aizskārējs ir kustonis, kas nav tiesisko attiecību dalībnieks.⁹⁸

2.4.2. Deliktu tiesību regulējums Eiropas Savienībā

Eiropas Savienības līmenī nepastāv vienots regulējums, kas attiektos uz privāttiesībām. Pieņemtās regulas un direktīvas dažkārt attiecas arī uz deliktu tiesībām, bet pārsvarā dalībvalstīm ir rīcības brīvība attiecībā uz deliktu tiesību normatīvā regulējuma pieņemšanu. Deliktu tiesību regulējums Eiropas Savienības dalībvalstīs ir līdzīgs, jo civiltiesiskās atbildības pamatā ir prettiesiska rīcība un cēloņsakarība starp rīcību un sekām, kā arī cietušā tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu.⁹⁹

Uz Padomes Direktīvas 85/374/EEK par atbildību par produktiem ar trūkumiem¹⁰⁰ (turpmāk – Produktatbildības direktīva) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/104/ES par atbildību par konkurences tiesību pārkāpšanu¹⁰¹ pamata dalībvalstis nacionālajos aktos ieviešas direktīvās noteiktos minimālos standartus. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2001/95/EK par produktu vispārēju drošību¹⁰² (turpmāk – Produktu vispārējā drošuma direktīva) izstrādāti noteikumi, kas attiecas uz dažādu produktu kategoriju – transportlīdzekļiem, lidmašīnām, rotaļlietām, medicīnas ierīcēm – drošības standartiem.

Ražotāja rūpības pienākuma pamatprincips apskatīts jau 1932.gadā Apvienotajā Karalisē lietā *Donoghue v Stevenson*, kur patērētājs iegādājās alus pudeli, kurā atradās miris gliemezis. Tiesa atzina, ka pieļautās nolaidības rezultātā ražotājam jānovērš trūkumi, jo ražošanas procesā bija saprātīgi jāparedz preces atbilstana kvalitātes standartiem.¹⁰³

⁹⁸ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 307.lpp.

⁹⁹ Lee I.B. In Search of a Theory of State Liability in the European Union, 1999. Pieejams: <https://jeanmonnetprogram.org/archive/papers/99/990901.html#TopOfPage> [aplūkots 20.03.2021.]

¹⁰⁰ Eiropas Padomes Direktīva 85/374/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz atbildību par produktiem ar trūkumiem. Pieņemta 25.07.1985. [22.03.2021. red.]

¹⁰¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem. Pieņemta 26.11.2014. [22.03.2021. red.]

¹⁰² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/95/EK par produktu vispārēju drošību. Pieņemta 03.12.2001. [02.04.2021. red.]

¹⁰³ Scottish Council of Law Reporting. *Donoghue v Stevenson*. Introduction to the *Donoghue v Stevenson* Digital Resources, 1932. Pieejams: <https://www.scottishlawreports.org.uk/resources/donoghue-v-stevenson/> [aplūkots 19.03.2021.]

Nozīmīgākais akts, kas attiecas uz preču drošumu, ir jau pieminētā Produktatbildības direktīva. Ņemot vērā nepieciešamību Eiropas Savienības līmenī nodrošināt vienotu regulējumu par atbildību par produktiem ar trūkumiem, Produktatbildības direktīvas piemērošanā tiek ievērota pilnīga harmonizācija – dalībvalstis atturas no atšķirīgu pasākumu pieņemšanas.¹⁰⁴ Produktatbildības direktīvas 1.pants satur stingrās atbildības principu, kad situācijās, ja produkts ar trūkumiem rada kaitējumu patērētājam, ražotāju var saukt pie atbildības, neatkarīgi no ražotāja vainojamības. Atbilstoši Produktatbildības direktīvas 6.panta pirmajai daļai tiek atzīts, ka produkts ir ar trūkumiem tad, ja nav nodrošināts drošums, kādu personai ir tiesības gaidīt. Līdz ar to, ievērojot minētās direktīvas 4.pantu, ja aizskartā persona pierāda tai nodarīto kaitējumu un produkta trūkuma esamību un cēloņsakarību starp produkta trūkuma esamības dēļ radīto kaitējumu, tad aizskartajai personai rodas tiesības uz kompensāciju. Pierādīšanas pienākuma īstenošana un cēloņsakarības konstatēšana ir atkarīga no dalībvalstīs esošajiem nacionālajiem regulējumiem.

Balsoties uz Produktatbildības direktīvas piemērošanu praksē, ir konkretizējami divi atbildības noteikšanas principi:

1) aizstāvība pret vēlāku defektu, t.i., ražotājs neatbild par defektiem, kas radušies pēc produkta laišanas brīvā apritē,

2) aizstāvība pret izstrādes risku, t.i., ražotājs neatbild par defektiem, kurus tajā brīdī, kad produkts tika laists brīvā apritē, nevarēja paredzēt tehniskās kontroles instrumentu trūkuma dēļ.

Eiropas tiesību zinātnieki ir izstrādājuši vairākus civiltiesību unifikācijas projektus, no kuriem nozīmīgākie deliktu tiesībās ir šādi zinātniska rakstura avoti – Eiropas deliktu tiesību principi¹⁰⁵ (*Principles of European Tort Law*), kas radīti kā priekšraksts deliktu tiesību aktu saskaņošanai Eiropas Savienībā, un Kopējais modelis¹⁰⁶ (*Draft Common Frame of Reference*), kas aptver ārpuslīgumisko pārkāpumu atbildības risinājumus, vainas analīzi (nodoms, nolaidība, stingrā atbildība), cēloņsakarību u.c. Atbilstoši Eiropas deliktu tiesību principu 2:101 pantam delikta rašanās pamats ir kaitējums materiāli vai nemateriāli likumīgi aizsargātām interesēm. Eiropas deliktu tiesību principu 4:101 pantā noteikts, ka persona, pamatojoties uz vainu, ir atbildīga par nolūka vai neuzmanības veidā pārkāptu uzvedības standartu. Šie avoti ir pieskaitāmi pie doktrināriem tiesību avotiem un ir ar ieteikuma raksturu. Eiropas Savienības līmenī atbildības regulējums ir saskaņots ar Produktatbildības direktīvu, kas regulē ražotāja

¹⁰⁴ Tieslietu ministrija. Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmata, 2014, 25.lpp. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/es-tiesibu-ieviesanas-rokasgramata> [aplūkots 08.04.2021.]

¹⁰⁵ The European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law. Pieejams: <http://www.egtl.org/docs/PETL.pdf> [aplūkots 22.03.2021]

¹⁰⁶ Draft Common Frame of Reference, edited by Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group), 2009. Pieejams: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf [aplūkots 22.03.2021]

stingro atbildību. Atbildības regulējuma mērķis ir nodrošināt atlīdzību cietušajam, vienlaikus personas stimulējot izvairīties no pārkāpuma veikšanas. Atbilstoši Eiropas deliktu tiesību principiem un Kopējam modelim, vērtējot, vai pastāv cēloniskais sakars ar iespējamā tiesību aizskārēja neatļauto darbību, jāievēro pārkāptās normas mērķis un ar to aizsargātā interese, jo atbildība piemērojama par to risku, kura novēršanai norma pieņemta.¹⁰⁷

Atbildības jomā ir pieņemti arī vairāki starptautiskie regulējumi, piemēram, 1968.gada 8.novembra Vīnes konvencija par ceļu satiksmi¹⁰⁸ un 1971.gada Hāgas konvencija par ceļu satiksmes negadījumiem piemērojamo likumu,¹⁰⁹ šo konvenciju pielāgošanas gadījumā tās būtu iespējams piemērot attiecībā uz autonomajiem transportlīdzekļiem.

Mākslīgā intelekta atbildības regulējumam pēc analogijas varētu piemērot Produktatbildības direktīvu, paplašinot tajā noteiktos atbildības režīmus, piemēram, jēdziena „produkts” definīcijā iekļaujot mākslīgā intelekta tehnoloģisko sistēmu risinājumus un ar to starpniecību sniegtos pakalpojumus. Ja Produktatbildības direktīvas piemērošanā izmantotie atbildības principi tiktu attiecināti uz mākslīgā intelekta sistēmu veiktajiem aizskārumiem, tad būtu jāpamato, vai atbilstoši produkta paredzētajam lietojumam preces defekti bija paredzami,¹¹⁰ t.i., mākslīgā intelekta ražotājs būtu atbildīgs par mākslīgā intelekta darbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem (kaitējumu) pat gadījumos, kad nebūtu konstatējama ražotāja vaina, ja cietušais pierādītu kaitējuma esamību, produkta defektu, t.i., faktu, ka nav nodrošināts tāds drošības līmenis, kādu sabiedrībai ir tiesības sagaidīt, un cēloņsakarību starp defektīvo produktu un kaitējumu.

Problēmas rastos cēloniskā sakara pierādīšanā, jo, lai gan Produktatbildības direktīvas regulējums teorētiski varētu tikt piemērots attiecībā uz šauru mākslīgo intelektu, jo tas darbojas sākotnēji izstrādātā algoritma ietvaros, attiecībā uz vispārīgo mākslīgo intelektu šāda regulējuma adaptēšana neatrisinātu jautājumu, kā izsekot līdz autonomu sistēmu domāšanai pielīdzinātajam procesam un kā konstatēt ražotāja izstrādātā algoritma saistību „defekta” (sistēmas pieļautās kļūdas) izraisīšanā no pašas sistēmas autonomās sistēmas ietvaros pieņemtā lēmuma.

---

¹⁰⁷ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 302.-303.lpp.

¹⁰⁸ Konvencija par ceļu satiksmi. Parakstīta Vīnē 08.11.1968. [17.04.2021. red.]

¹⁰⁹ Konvencija par ceļu satiksmes negadījumiem piemērojamo likumu. Parakstīta Hāgā 04.05.1971. [17.04.2021. red.]

¹¹⁰ Eiropas Komisija. Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā COM(2020) 64 final, 2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064> [aplūkots 03.04.2021.]

2.5. Mākslīgā intelekta regulējums Eiropas Savienībā

Latvijā un Eiropas Savienībā nav pieņemts normatīvais regulējums attiecībā uz mākslīgo intelektu. Latvija ir uzsākusi mākslīgā intelekta stratēģijas izstrādi. 2020.gada 4.februārī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM) izdeva informatīvo ziņojumu „Par mākslīgā intelekta risinājumu attīstību”,¹¹¹ kura mērķis ir veicināt uz mākslīgā intelekta balstītu sistēmu ieviešanu. 2020.gada 20.oktobrī VARAM publicēja ziņojumu „Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam”,¹¹² kurā aktualizēts jautājums par sabiedrības digitālo tehnoloģiju veidošanu, izmantojot mākslīgā intelekta sistēmas, veicinot valsts iestāžu produktivitāti, darbību automatizēšanu, iedzīvotājiem sniegto pakalpojumu nodrošināšanas procesa paātrināšanu, sabiedrības un klimata pārmaiņu pasākumu uzlabošanu. Šajā ziņojumā norādīts, ka 2021.gadā plānots uzsākt darbību Eiropas digitālo inovāciju centru tīklā.

Lai gan nav pieņemta juridiski saistoša mākslīgā intelekta definīcija un nepastāv regulējums, kas attiektos uz mākslīgo intelektu, vairākas Eiropas Komisijas ekspertu grupas, piemēram, Mākslīgā intelekta augsta līmeņa ekspertu grupa, Augsta līmeņa ekspertu grupu jautājumos par digitālās pārveides ietekmi uz ES darba tirgiem un Atbildības un jauno tehnoloģiju ekspertu grupa, ir iesākušas un turpina darbu pie mākslīgā intelekta noregulēšanas jautājumiem. Eiropas Komisija ir ierosinājusi izveidot digitālo stratēģiju, paredzot, ka līdz 2030.gadam trijos no četriem uzņēmumiem tiks izmantots mākslīgais intelekts un mākoņdatošanas pakalpojumi,¹¹³ ir rosinājusi izveidot publiskā un privātā sektora regulējumu mākslīgā intelekta jomā un ir ieteikusi katrā dalībvalstī nodrošināt mākslīgajā intelektā digitālās inovācijas centru, kā arī izmantot mākslīgā intelekta sistēmas publiskā iepirkuma procedūras uzlabošanai.¹¹⁴

---

¹¹¹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Informatīvais ziņojums „Par mākslīgā intelekta risinājumu attīstību”, 2020. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/jauns-informativais-zinojums-par-maksliga-intelekta-risinajumu-attistibu> [aplūkots 02.04.2021.]

¹¹² Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam, 2020. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/digitalas-transformacijas-pamatnostadnes-2021-2027gadam> [aplūkots 02.04.2021.]

¹¹³ Eiropas Komisija. Eiropas digitālā desmitgade – Komisija nosprauž kursu, kas ļaus līdz 2030.gadam izveidot digitāli nodrošinātu Eiropu, 2021. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_983 [aplūkots 09.04.2021.]

¹¹⁴ Eiropas Komisija. Izcilība un uzticēšanās mākslīgajam intelektam. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-trust-artificial-intelligence_lv [aplūkots 02.04.2021.]

Ar 2017.gada 16.februāra rezolūciju¹¹⁵ Eiropas Parlaments, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 225.pantu, aicināja Eiropas Komisiju iesniegt likumdošanas priekšlikumu direktīvai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku. Rezolūcijā noteikts, ka priekšlikumam būtu jārisina tādi jautājumi kā atbildība par robotu, autonomo aģentu un citu mākslīgā intelekta izpausmju nodarītajiem zaudējumiem, kā arī jāizveido Eiropas robotikas un mākslīgā intelekta aģentūra.

Rezolūcijā norādīts, ka Produktatbildības direktīvas regulējumā pastāv acīmredzami trūkumi saistībā ar ārpuslīgumisko atbildību, jo tā attiecas tikai uz kaitējumu, kuru izraisījuši ar mākslīgā intelekta tehnoloģiju nodrošinātu sistēmu ražošanas defekti, ar nosacījumu, ka cietušajam jāpierāda faktiskais kaitējums, defekta esamība produktā un cēloņsakarība starp kaitējumu un defektu, līdz ar to atbildība neatkarīgi no vainas var nebūt pietiekama.¹¹⁶ Attiecībā uz atbildību par robotu nodarīto kaitējumu ir norādīts, ka atbildība varētu būt vai nu balstīta uz stingrās atbildības modeli vai arī uz „riska pārvaldības pieeju” („*risk-management approach*”), kad atbildību piemēro personai, kas zināmos apstākļos spēja samazināt riskus, tāpat noteikumus par atbildību varētu papildināt ar obligātās apdrošināšanas shēmu robotu lietotājiem un kompensācijas fondu, no kura izmaksas varētu veikt gadījumos, kad nepastāv apdrošināšana.

Atšķirībā no citām Eiropas Parlamenta rezolūcijām, piemēram, Eiropas Parlamenta 2011.gada 6.aprīļa normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem starptautiskās aizsardzības statusu, šīs rezolūcijas pielikumā nav pievienots direktīvas projekts, bet gan izklāstīti principi, kas būtu jāievēro. Rezolūcijas pielikumā piedāvāti divi rīcības kodeksu projektu veidi – Robotikas inženieru ētikas kodekss un Kodekss pētniecības ētikas komitejām. Pirmajā kodeksā tiek izvirzīti četri ētikas principi: darbība klienta interešu labā – robotiem būtu jādarbojas cilvēku interesēs, izvairīšanās no ļaunuma – robotiem nevajadzētu kaitēt cilvēkiem, autonomija – cilvēka mijiedarbībai ar robotiem jābūt brīvprātīgai, taisnīgums – robotikas priekšrocības jāsadala taisnīgi.

2018.gadā Eiropas Komisija pieņēma paziņojumu par mākslīgo intelektu Eiropā,¹¹⁷ kurā izklāstīta pieeja, lai maksimāli izmantotu mākslīgā intelekta piedāvātās iespējas un risinātu jaunās problēmas, ko rada mākslīgais intelekts.

---

¹¹⁵ Eiropas Parlaments. 2017.gada 16.februāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku (2015/2103(INL)). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_LV.html [aplūkots 12.04.2021.]

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ European Commission. Communication from the Commission Artificial Intelligence for Europe, 2018. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN> [aplūkots 20.04.2021.]

2019.gada 21.novemberī Eiropas Komisijas Atbildības un jauno tehnoloģiju ekspertu grupa publicēja ziņojumu „Atbildība par mākslīgo intelektu un citām jaunradītajām tehnoloģijām”,¹¹⁸ ar kuru dalībvalstīm ierosināts grozīt nacionālo regulējumu attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, to saistot ar mākslīgā intelekta, kas radījis zaudējumus (kaitējumu) aizskartajai personai, operatora darbību atbilstību kiberdrošības un citiem drošības pasākumiem, bet gadījumā, kad drošības pasākumi netiktu nodrošināti, tad pierādīšanas pienākums būtu saistāms ar vainas un cēloņsakarības konstatēšanu.¹¹⁹ 2020.gada 19.februārī Eiropas Komisija publicēja ziņojumu par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā,¹²⁰ ar kuru ierosināts veikt korekcijas šobrīd pastāvošajos regulējumos, lai tos varētu piemērot arī attiecībā uz atbildības jautājumiem par mākslīgo intelektu. 2020.gada 8.oktobrī Eiropas Parlamenta Juridiskā komiteja publicēja ziņojumu ar ieteikumiem Eiropas Komisijai par mākslīgā intelekta, robotikas un saistīto tehnoloģiju ētisko aspektu satvaru.¹²¹

Ar Kiberdrošības aktu¹²² ir izveidots brīvprātīgs kiberdrošības sertifikācijas satvars informācijas un sakaru tehnoloģiju produktiem, pakalpojumiem un procesiem, kas jāievēro arī mākslīgā intelekta virtuālo sistēmu izstrādē.¹²³

2.5.1. Ētikas vadlīniju projekts par mākslīgā intelekta izstrādi un izmantošanu

2019.gada 8.aprīlī Eiropas Savienības augsta līmeņa ekspertu grupa (turpmāk – AI HLEG) pieņēma galīgo ētikas vadlīniju projekta par mākslīgā intelekta izstrādi un izmantošanu redakciju, kā arī šobrīd turpina darbu pie vadlīniju ieviešanas praksē.¹²⁴ Atbilstoši AI HLEG pieņemtajam ētikas vadlīniju projektam mākslīgajam intelektam jāatbilst

---

¹¹⁸ European Commission. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging technologies, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=63199 [aplūkots 03.04.2021.]

¹¹⁹ Eiropas Komisija. Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā COM(2020) 64 final, 2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064> [aplūkots 03.04.2021.]

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Eiropas Parlaments. Ziņojums ar ieteikumiem Komisijai par mākslīgā intelekta, robotikas un saistīto tehnoloģiju ētisko aspektu satvaru (2020/2012(INL)), 2020. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0186_LV.html [aplūkots 02.04.2021.]

¹²² Eiropas Komisijas Regula Nr.2019/88, ar ko attiecībā uz acetamiprīda maksimālajiem atlieku līmeņiem konkrētos produktos groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.396/2005 II pielikumu. Pieņemta 18.01.2019. [22.04.2021. red.]

¹²³ Eiropas Komisija. Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā COM(2020) 64 final, 2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064> [aplūkots 23.04.2021.]

¹²⁴ Eiropas Komisija. Mākslīgais intelekts: Komisija turpina darbu ar ētikas vadlīnijām, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/m%C4%81ksl%C4%ABgais-intelekts-komisija-turpina-darbu-ar-%C4%93tikas-vadl%C4%ABnij%C4%81m_lv [aplūkots 01.04.2021.]

konkrētām pamatprasībām, piemēram, mākslīgā intelekta sistēmām jābūt uzticamām, konsekventām un paredzamām, mākslīgā intelekta sistēmas nedrīkst ierobežot cilvēku pamattiesības, izmantojot mākslīgo intelektu, jāievēro cilvēku datu privātums, kā arī jānodrošina mehānismi, kas prasītu uzņemties atbildību par mākslīgā intelekta sistēmām un to rezultātiem.¹²⁵

AI HLEG vadlīnijās mākslīgā intelekta sistēmas tiek definētas kā cilvēka izstrādātas programmatūras (aparatūras), kuras darbojas fiziskā vai digitālā dimensijā, uztverot apkārtējo vidi un, izmantojot datu apkopšanu un strukturētu vai nestrukturētu datu iegūšanu, interpretēšanu, argumentēšanu (kas balstīta uz zināšanām vai informāciju, kas iegūta no šiem datiem) un apstrādi, pielāgo savas darbības un analizē iepriekš veikto darbību sekas, lai izlemtu par turpmāk veicamajām darbībām sākotnēji izvirzītā mērķa sasniegšanai.¹²⁶

2.5.2. Baltā grāmata par mākslīgo intelektu

Eiropas Komisijas publikācijā „Baltā grāmata par mākslīgo intelektu”¹²⁷ izklāstīti ieteikumi, kā attīstīt mākslīgā intelekta jomu, it sevišķi koncentrējoties uz augsta riska sistēmu ražošanu, ievērojot Eiropas Savienībā noteikto regulējumu. Publikācijā noteikts, ka:

1) jāievēro cilvēka pamattiesības – nedrīkst pieļaut tādu mākslīgā intelekta sistēmu algoritmu izstrādi, kuru lēmumu pieņemšanas process, pieņemot cilvēku darbā vai lemjot par aizdevuma izsniegšanu, balstās uz tādiem diskriminējošiem kritērijiem kā dzimums, vecums, etniskā piederība, lai neveidotos netaisnīgi un diskriminējoši rezultāti. Nedrīkst pieļaut datu aizsardzības pārkāpumus. Atbilstoši Vispārīgās datu aizsardzības regulas 22.panta pirmajā daļai datu subjektam ir tiesības nebūt tāda lēmuma subjektam, kas tiek pieņemts, pamatojoties tikai uz datu automatizētu apstrādi, ieskaitot profilēšanu, t.sk. uz mākslīgo intelektu balstītām sistēmām, piemēram, „*tiešsaistē iesniegta kredītpieteikuma automātisks noraidījums*” (preambulas 71.apsvērums). Lēmuma pieņemšanas gadījumā datu subjektiem ir tiesības saņemt informāciju par lēmumā ietvertu loģiku un informācijas apstrādes nepieciešamību (15.panta pirmās daļas „h)” punkts);

¹²⁵ European Commission. Ethics guidelines for trustworthy AI, 2019. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> [aplūkots 01.04.2021.]

¹²⁶ European Commission. Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=56341 [aplūkots 01.04.2021.]

¹²⁷ European Commission. White Paper on Artificial Intelligence A European approach to excellence and trust, 2020. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf [aplūkots 02.04.2021.]

2) jānodrošina patērētāju aizsardzība – jānodrošina produkta drošība un atbildības regulējums.

Izteikti priekšlikumi par Produktatbildības direktīvu, kura nodrošina līdzsvaru starp patērētāju aizsardzību un uzņēmumu inovatīvu produktu tirdzniecību, attiecināšanu uz mākslīgo intelektu, mākslīgā intelekta sistēmu identificējot kā „produktu” jeb precīzāk – kā „izstrādājumu”, jo mākslīgā intelekta sistēmu visbiežāk izmanto, lai sniegtu kādu pakalpojumu – gadījumā, kad cietušajam tiktu radīti materiāli zaudējumi (nodarīts kaitējums) mākslīgā intelekta sistēmas defekta dēļ, tad atbilstoši direktīvai atbildīgā persona būtu mākslīgā intelekta sistēmas ražotājs. Direktīvā būtu nepieciešami precizējumi, jo ar Produktatbildības direktīvu netiek aptvertas specifiskas situācijas, piemēram, gadījums, kad mākslīgā intelekta sistēmas ražotāja izstrādātā programmatūra, kas satur mākslīgo intelektu, tiek pievienota cita ražotāja izstrādātājam ierīcei, izveidojot jaunu kopēju uzlabotu tehnoloģiju. Šajā gadījumā nav skaidrs, kurš no ražotājiem būtu atbildīgs par šādas jaunizveidotās sistēmas veiktajiem pārkāpumiem. Regulējums jāprecizē arī attiecībā uz gadījumiem, kad dažādas personas mākslīgā intelekta sistēmai uzdotu savstarpēji pretrunīgas pavēles.¹²⁸ Direktīva neaptver arī tādus riskus kā kiberuzbrukumi, savienojuma pārtraukums utt.¹²⁹

„Baltajā grāmatā par mākslīgo intelektu” noteikts, ka šobrīd Eiropas Savienībā var ražot visas mākslīgā intelekta sistēmas un algoritmus, ja vien tie atbilst vispārējiem Eiropas Savienības drošības noteikumiem. Varas iestādēm var pietrūkt līdzekļu, lai pārbaudītu, kā pieņemts lēmums, pamatojoties uz mākslīgā intelekta sistēmām, līdz ar to mākslīgā intelekta sistēmu riskus ir sarežģīti konstatēt un uzraudzīt, ņemot vērā to tehnoloģiskās īpatnības, piemēram, necaurredzamību (tā sauktais „melnās kastes efekts”), sarežģītību, neparedzamību un daļēju autonomo rīcību. Risks rodas arī attiecībā uz produktu uzraudzību, drošību un atbildības režīma efektīvu darbību. Tirgus uzraudzības institūcijas un izpildvaras iestādes var nonākt situācijās, kurās nav skaidrs, vai iestādēm ir pilnvarojums iejaukties, piemēram, kad risks nav saistīts ar pašu produktu vai kad nav atbilstošu tehnisko iespēju veikt mākslīgā intelekta sistēmu pārbaudi.

Saskaņā ar „Balto grāmatu par mākslīgo intelektu” mākslīgā intelekta sistēmu lietojums jāuzskata par darbību ar paaugstinātu risku atkarībā no iesaistītās nozares, it sevišķi attiecībā uz veselības, transporta, enerģētikas un valsts sektora nozari, ja tieši mākslīgā intelekta lietošana

¹²⁸ Anderson M. R. After 75 years, Isaac Asimov's Three Laws of Robotics need updating, 2017. Pieejams: <https://theconversation.com/after-75-years-isaac-asimovs-three-laws-of-robotics-need-updating-74501> [aplūkots 19.11.2020.]

¹²⁹ Sanchez del Campo A. Artificial intelligence in the EU: the difficult balance between legal certainty and technological progress. Pieejams: [https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20\(AI\)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge](https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20(AI)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge) [aplūkots 02.04.2021.]

palielina ievērojama riska iestāšanos, piemēram, produktu drošība, patērētāju tiesību un pamattiesību aizsardzība, mākslīgā intelekta sistēmu izmantošana darbā pieņemšanā un attālināta biometriskā identifikācija.¹³⁰

Augsta riska mākslīgā intelekta sistēmām ir jāatbilst konkrētām prasībām, kas saistītas ar algoritmu un datu ierakstu uzglabāšanu, informāciju, kas jāsniedz sistēmu lietotājiem, nodrošinot lietotāja informētību par to, ka sadarbība notiek ar mākslīgo intelektu, nevis cilvēku, mākslīgā intelekta sistēmu tehnisko izturību un iespēju cilvēkam nodrošināt sistēmas nepārtrauktu kontroli un nepieciešamības gadījumā arī deaktivizēšanas iespēju. Mākslīgā intelekta sistēmas nedrīkst ieprogrammēt tā, ka lēmumu pieņemšanas procesā tiktu aizskartas cilvēka pamattiesības, piemēram, algoritms lēmumu pieņem par labu konkrētai rasei vai dzimumam, tādējādi pārkāpjot diskriminācijas aizlieguma principu.

Pastāv nepieciešamība nodrošināt vienādu mākslīgā intelekta civiltiesiskās atbildības regulējuma līmeni juridiskās noteiktības īstenošanā visā Eiropas Savienībā. Ievērojot Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta publicētos ziņojumus un rekomendācijas, kuros aplūkota problemātika un izteikti iespējamie risinājumi, ir skaidrs, ka Eiropas Savienības tiesību līmenī tuvāko gadu laikā tiks ieviests regulējums attiecībā uz mākslīgo intelektu, visticamāk, daļēji pārņemot konsolidētas atbildības regulējumu versijas, kas attiecas uz deliktu tiesībām un paaugstinātās bīstamības avotu atbildības regulējumu,

Vispiemērotāk būtu panākt jau esošo atbildības noteikumu, kas attiecas uz augsta riska un paaugstinātās bīstamības avotu izmantošanas regulējumu, attiecināšanu uz mākslīgo intelektu, ieviešot regulējumos nepieciešamās izmaiņas. Augsta riska drošības līmenis palīdzētu vislabāk aizsargāt mākslīgā intelekta sistēmu patērētājus un dotu skaidras vadlīnijas ikvienam ražotājam, kas vēlētos uzņemt mākslīgā intelekta sistēmu izveidošanu.

Problēmsituācija rodas, jo esošie atbildības regulējumi ne vienmēr var tikt tieši attiecināti uz mākslīgā intelekta civiltiesisko atbildību, jo ar tiem netiek neapverti specifiski gadījumi. Ir nepieciešama jauna normatīvā regulējuma izstrāde, kā arī jau pastāvošos atbildības regulējumus ir jāpielāgo, ievērojot, ka tehnoloģiju straujās attīstības dēļ nekad nevarēs skaidri paredzēt visus iespējamus mākslīgā intelekta sistēmu radītos riskus. Ņemot vērā jau pastāvošo tehnoloģiju integrāciju visās valsts un privātajās struktūrās, arī nacionālajam likumdevējam radīsies nepieciešamība pieņemt likumus un noteikumus attiecībā uz mākslīgo intelektu, t.sk. noregulējot uz mākslīgā intelekta tehnoloģijām attiecināmo civiltiesisko atbildību.

---

¹³⁰ Sanchez del Campo A. Artificial intelligence in the EU: the difficult balance between legal certainty and technological progress. Pieejams: [https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20\(AI\)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge](https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20(AI)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge) [aplūkots 02.04.2021.]

2.5.3. Priekšlikums regulai par mākslīgo intelektu

2021.gada 21.aprīlī Eiropas Komisija, pieņemot Priekšlikumu regulai, ar ko nosaka saskaņotus noteikumus par mākslīgo intelektu,¹³¹ Mākslīgā intelekta koordinēto plānu,¹³² Paziņojumu par Eiropas pieejas mākslīgajam intelektam veicināšanu¹³³ un Pētījumu, kas atbalsta mākslīgā intelekta regulējuma ietekmes novērtējumu,¹³⁴ ir ierosinājusi izveidot jaunus noteikumus. Jauna regulējuma pieņemšana it sevišķi ir nepieciešama augsta riska mākslīgā intelekta kategorijā necaurredzamības („melnās kastes efekta”) dēļ, kas neļauj paredzēt iespējamās tiesību aizskāruma situācijas.

Atbilstoši Priekšlikumam regulai, ar ko nosaka saskaņotus noteikumus par mākslīgo intelektu, mākslīgais intelekts ir jāizdala 4 riska kategorijās: nepieņemams, augsts, ierobežots un minimāls risks.¹³⁵ Riska noteikšanai nepieciešams izvērtēt mākslīgā intelekta funkciju mērķi un iespējamo personu loku, kuru šī funkcija varētu skart. Ir aizliegtas mākslīgā intelekta sistēmas, kas nepārprotami apdraud cilvēku drošību un citas tiesības (piemēram, rotaļlietas bērniem, kas ar audiosistēmas starpniecību mudina bērnus uz bīstamu uzvedību). Augsta riska mākslīgā intelekta sistēmām pirms to laišanas tirgū ir jāpiemēro augstas kvalitātes un riska mazināšanas prasības. Ierobežots risks ir tādām mākslīgā intelekta sistēmām kā tērzēšanas roboti, bet personai obligāti jābūt informētai, ka tā ir nonākusi kontaktā ar mākslīgā intelekta sistēmu, atstājot izvēles iespēju atteikties no šāda veida saskarsmes. Minimāls risks atzīts tādām tehnoloģijām, kas integrētas videospēlēs un mēstuļu filtros.

Par augsta riska produktiem atzīstamas tādas mākslīgā intelekta tehnoloģijas, kas izmantotas šādās nozarēs:

- 1) kritiskā infrastruktūra (transporti);
- 2) izglītības nozare, kad var tikt ietekmētas personas tiesības uz izglītību (piemēram, eksaminēšanas process);

---

¹³¹ European Commission. Proposal for a Regulation on a European approach for Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-european-approach-artificial-intelligence> [aplūkots 22.04.2021.]

¹³² European Commission. Coordinated Plan on Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review> [aplūkots 22.04.2021.]

¹³³ European Commission. Communication on Fostering a European approach to Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/communication-fostering-european-approach-artificial-intelligence> [aplūkots 23.04.2021.]

¹³⁴ European Commission. Study supporting the impact assessment of the AI regulation, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/study-supporting-impact-assessment-ai-regulation> [aplūkots 23.04.2021.]

¹³⁵ European Commission. Proposal for a Regulation on a European approach for Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-european-approach-artificial-intelligence> [aplūkots 22.04.2021.]

3) nodarbinātības nozare gadījumos, kad var tikt pieļauta diskriminācija, pieņemot darbā (piemēram, pieteikumu atlasē automatizētās programmas);

4) tiesību nozare situācijās, kurās pastāv personu tiesības uz taisnīgu tiesu aizskaršanas iespējamība (piemēram, pierādījumu ticamības izvērtēšanas automatizētās programmas);

5) ražošanas nozare (piemēram, aizsargsistēmas, kas paredzētas izmantošanai sprādzienbīstamā vidē, robotizētās ķirurģijas ierīces);

6) migrācijas nozare (piemēram, personas apliecinoša dokumenta autentiskuma pārbaude);

7) privātā un publiskā sektora pakalpojumu nozare (piemēram, kredīta izsniegšanas novērtējuma analīze).¹³⁶

Mākslīgā intelekta sistēmu ražotājiem būs jāievēro īpašs augsta standarta izstrādes process: sākotnēji jāizstrādā kvalitatīvs mākslīgais intelekts, tad jāveic mākslīgā intelekta atbilstības izvērtējums paredzētajam mērķim, tālāk seko mākslīgā intelekta sistēmas reģistrēšana attiecīgā Eiropas datubāzē, pēc kā tiks izsniegta atbilstoša sertifikācija un būs iespējama mākslīgā intelekta laišana tirgū. Noteikumu uzraudzību īsteno valstu kompetentās tirgus uzraudzības iestādes, bet regulas saskaņošanu nodrošinās jaunizveidota Eiropas Mākslīgā intelekta padome.¹³⁷

Plānots pieņemt jaunu Mašīnu regulu, kas regulē lietotāju tiesību robotikas, būvinženierijas un rūpnieciskās ražošanas jomā. Jaunā regula nodrošinās drošu mākslīgā intelekta sistēmu izstrādi, noteiks viena atbilstības novērtējuma procedūru, kā arī ieviesīs skaidrību definīcijās un drošības prasībās.¹³⁸

Mākslīgā intelekta koordinētā plāna pieņemšanas mērķis ir veicināt mākslīgā intelekta stratēģiju īstenošanu, novērst iespējamus riskus un paātrināt investīcijas jomās, kur mākslīgā intelekta izmantošana var veicināt valstu atveseļošanu no COVID-19 pandēmijas radītajiem zaudējumiem.¹³⁹ Rosināts izveidot vairākas uzraudzības un vadības struktūras, piemēram, inovācijas centrus, kur uzņēmumi varētu izvērtēt mākslīgā intelekta iegādes piemērotību, mākslīgā intelekta platformu, kur būtu apkopta informācija par visiem mākslīgā intelekta rīkiem un ekspertīzēm, testēšanas iestādes stratēģiski nozīmīgāko sistēmu izmēģināšanai.¹⁴⁰

---

¹³⁶ European Commission. Proposal for a Regulation on a European approach for Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-european-approach-artificial-intelligence> [aplūkots 22.04.2021.]

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ European Commission. Coordinated Plan on Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review> [aplūkots 26.04.2021.]

¹⁴⁰ Ibid.

3. ATBILDĪBAS TEORIJAS

Lai precizētu, kurai no atbildības teorijām varētu pielīdzināt mākslīgā intelekta sistēmu veiktos pārkāpumus, jāaplūko pastāvošās atbildības teorijas. Latvijas tiesību sistēmā var izdalīt šādas atbildības teorijas:

1) vispārējās atbildības modelis jeb attaisnojumu modelis – atbilstoši Civillikuma 1635.pantam atbildība neiestājas, ja esi rīkojies kā saprātīga persona;

2) atbildība neatkarīgi no vainas jeb stingrās atbildības modelis – šajā gadījumā neuzmanība nav jākonstatē un atbildība iestājas arī tad, ja persona ir rīkojusies kā saprātīga persona, pastāvošie izņēmumi: cietušā rupja neuzmanība, nodoms, nepārvarama vara; šis modelis attiecas uz paaugstinātās bīstamības avotiem;

3) vainas prezumpcijas modelis – persona tiek atzīta par vainīgu, ja prezumpcija netiek atspēkota ar faktiem, šis modelis attiecas uz vecāku atbildību par bērniem, dzīvnieka vai kustoņa turētāja vai īpašnieka atbildību par mājdzīvnieku un kustoņu nodarījumiem kaitējumiem trešajām personām un atbildību izvēlē par citas personas darbību (padotība dienesta, nodarbinātības vai darba attiecībās);

4) absolūtā atbildība.¹⁴¹

3.1. Attaisnojumu modelis

Viena no atbildības teorijām ir vispārējais atbildības jeb attaisnojumu modelis. Vispārējā vainas teorija noregulēta Civillikuma 1635.pantā: cietušajam nodarītais zaudējums (kaitējums), kas ir cēloniskā sakarā ar aizskārēja vainojamu darbību vai bezdarbību, ir pamats prasīt apmierinājumu no aizskārēja. Civiltiesiskās atbildības pamats ir tāda tiesību aizskārēja neattaisnojama darbība, kas ir pretēja normatīvajiem aktiem vai, pastāvot attiecīgajiem faktiskajiem apstākļiem, nav attaisnojama vai pieļaujama.¹⁴² Civillikuma 1635.panta piemērošanā atbilstoši tiesu praksei „[...] nepieciešams konstatēt, pirmkārt, neatļautu darbību, otrkārt, ar šo neatļauto darbību aizskartu cietušās personas nemantisko tiesību (piemēram, kādu no cilvēka pamattiesībām) vai nemantisko labumu”.¹⁴³ Deliktattiecībās tiek piemēroti vispārējie civiltiesiskās atbildības iestāšanās priekšnoteikumi:

¹⁴¹ Torgāns K., Kārklīš J. Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. Jurista Vārds, 2015, Nr.35. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/267180-civiltiesiskas-atbildibas-modeli-pec-vainojamibas-pazimes/> [aplūkots 20.04.2021.]; Torgāns K., Kārklīš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 131.-132.lpp.

¹⁴² Kārklīš J. Vainas nozīme, nosakot civiltiesisko atbildību. Jurista Vārds, 2005, Nr.15.

¹⁴³ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 27.septembra spriedums lietā Nr.SKC-309/2012.

1) vainojama darbība – prettiesiska rīcība, kas ietver novērtējumu no vainojamības viedokļa:¹⁴⁴

a. pati par sevi neatļauta darbība, vērtējot, vai tiesību sistēma *per se* šādu darbību atzīst par neatļautu,

b. tiesību normas pārkāpums,

c. neuzmanība vai nolūks;¹⁴⁵

2) kaitējuma esamība;

3) cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un kaitējumu.¹⁴⁶

Civillikuma 1640.pantā noteikts, ka vainas pakāpes ir dažādas, raugoties pēc tā, vai darbība izdarīta ļaunā nolūkā, vai tikai aiz neuzmanības. Ja kaitējums tiek nodarīts bez ļauna nolūka, tad saskaņā ar Civillikuma 1644.pantu tiesību aizskārējs, ja viņš par šo kaitējumu ir vainojams, pielaiž neuzmanību. Neuzmanība var būt rupja un viegla. Atbilstoši Civillikuma 1645.pantam rupja neuzmanība ir gadījumos, kad persona „rīkojas augstākā mērā vieglprātīgi un nevērīgi, vai mazāk rūpējas par viņam uzticētām svešām lietām [...] vai arī uzsāk tādu darbību, kuras kaitīgums un bīstamība nevarēja un nedrīkstēja palikt viņam nezināmi”. Saskaņā ar Civillikuma 1645.pantu „zaudējumu atlīdzības un citu civiltiesisku seku ziņā rupja neuzmanība pilnīgi pielīdzināma ļaunam nolūkam”, kas nozīmē, ka rupjas neuzmanības gadījumā cietušajam ir tiesības prasīt no vainīgās personas apmierinājumu. Civillikuma 1646.pantā ir noteikts, ka „par vieglu neuzmanību atzīstams tās rūpības un čaklības trūkums, kāda vispār jāievēro krietnam un rūpīgam saimniekam”. Šajā pantā ir ietverts krietna un rūpīga saimnieka jeb saprātīgas personas rīcības standarts, kas ir ģenerālklausula un tās saturs ir meklējams objektīvajā īstenībā (praksē, paražās).¹⁴⁷

Neatļautu vainojamu darbību var konstatēt gadījumos, kad persona nerīkojas atbilstoši tiesību normās noteiktam saprātīgas personas uzvedības standartam, nevis ētikas un morāles noteiktajos standartos.¹⁴⁸ Vērtējot personas rīcību, jāņem vērā tiesību aizskāruma paredzamība, pārkāptās normas mērķis, aizsargājamo interešu raksturs un vērtība, aizskārēja profesionālās zināšanas, pieredze, kvalifikācija, sagaidāma riska apzināšanās, kaitējuma paredzamība un novēršamība, iesaistīto personu attiecību raksturs, cietušā neuzmanība, personas atrašanās

---

¹⁴⁴ European Group on Tort Law. European Tort Law Text and Commentary. Austria: SpringerWienNewYork, 2005, p.9.

¹⁴⁵ Kārklīņš J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 414.lpp.

¹⁴⁶ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 271.lpp.

¹⁴⁷ Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.), Rīga: „Mans Īpašums”, 1998, 151.lpp.

¹⁴⁸ Torgāns K., Kārklīņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 288.lpp.

nemaņas stāvoklī (Civillikuma 1409.pants) u.c. aspekti.¹⁴⁹ Vainas (t.i., tiesību normās (plašākā nozīmē, jo ne visas neatļautas darbības ir noregulētas likumos, bet attiecībā uz bezdarbības konstatēšanu jāpastāv tiesību normā noteiktam pienākumam rīkoties, kas tiek ignorēts) noteikto pienākumu neievērošana nolūka vai neuzmanības veidā) esamības vērtēšana kopsakarā ar prettiesisko rīcību ir nepieciešama katrā konkrētā gadījuma izvērtēšanā.¹⁵⁰ Personas vainojamība ir atkarīga no tā, vai personas pieļautā neuzmanīga rīcība ir atzīstama par vainojamu.¹⁵¹ Jēdziens „vainojama darbība” apzīmē Civillikuma 1635.pantā norādīto „neatļauta darbība, ciktāl par šo darbību var vainot”, līdz ar to vainojamības jēdziens aptver prettiesisku rīcību un vainu.¹⁵² Prettiesiska rīcība var apzīmēt gan rīcību pretēji rakstiskajām tiesību normām (plašākā nozīmē) un līguma noteikumiem, gan rīcību pretēji saprātīgas personas rīcības standartam, kas ir svarīgi gadījumos, kad aizskārums radies rīcības dēļ, kas nav noregulēta likumā.¹⁵³

Atbilstoši judikatūrā nostiprinātajām atziņām zaudējumi ir jebkāds mantas samazinājums, zudums vai bojājums, kā arī citas mantiski novērtējamas tiesību aizskāruma sekas.¹⁵⁴ Par zaudējumiem uzskatāmi arī jebkādi papildu izdevumi, kas ir radušies aizskāruma rezultātā.¹⁵⁵ Civillikuma 1770.pantā noteikts, ka ar zaudējumiem saprotams katrs mantiski novērtējams pametums. Civillikumā zaudējumi tiek iedalīti trīs grupās. Civillikuma 1771.pantā noteikts, ka zaudējumi var būt vai nu tādi, kas jau ir cēlušies, vai tādi, kas vēl stāv priekšā. Atbilstoši Civillikuma 1772.pantā noteiktajam jau cēlušies zaudējumi var būt, vai nu cietušā tagadējās mantas samazinājums, vai arī sagaidāmās peļņas atrāvums. Civillikuma 1773.pantā ir noteikts, ka zaudējumi ir tieši tad, kad tie ir prettiesīgas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas, netieši tad, ja tie ir cēlušies sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām un nejauši – tad, ja to cēlonis ir nejaušs šķērslis, t.i. nejaušs notikums vai nepārvarama vara.

Atbilstoši tiesību doktrīnā norādītajam „tiešs zaudējums ir tāds zaudējums, kas no cēloņsakarības viedokļa dabiski un ar objektīvi pastāvošu nepieciešamību rodas prettiesiskas

---

¹⁴⁹ Kārklīšs J. Neuzmanības jēdziens saistību tiesībās. LU 75.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2017, 47.-48.lpp; Kārklīšs J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 417.lpp.

¹⁵⁰ Kārklīšs J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 411.lpp.

¹⁵¹ Kārklīšs J. Neuzmanības jēdziens saistību tiesībās. LU 75.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2017, 45.lpp.

¹⁵² Kārklīšs J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 411.lpp.

¹⁵³ Ibid., 413.lpp.

¹⁵⁴ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 2.aprīļa spriedums lietā Nr.SK-143/2008, 5.-6.lpp.

¹⁵⁵ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 206.lpp.

darbības vai bezdarbības rezultātā”.¹⁵⁶ Nejaušs šķērslis vienmēr ir izņēmums no civiltiesiskās atbildības.¹⁵⁷ Jāievēro, ka visos gadījumos ir jāizvērtē konkrētās situācijas apstākļi, jo šķietama nepārvaramas varas esamība dažkārt var tikt aplūkota kā personas pielaista neuzmanība, ja tiek konstatēts, ka pati persona ar nolūku izraisījusi nepārvaramas varas apstākļus.¹⁵⁸ Līdz ar to atbildība vispārējā civiltiesiskās atbildības modelī neiestājas gadījumos, kad konstatē nejaušu šķērsli vai nekonstatē personas vainu, kas var izpausties nolūkā vai neuzmanībā.¹⁵⁹

Cēloniskais sakars starp darbību un tās seku rašanos tiek noteikts pēc principa *conditio sine qua non* (t.i., apstākļi, bez kuriem nebūtu), atbilstoši kuram jebkurš iemesls tiek uzskatīts par rezultāta cēloni, ja tas saistīts ar rezultātu tādā apmērā, ka šāda cēloņa neesamības gadījumā nebūtu iespējams arī pats rezultāts.¹⁶⁰

Sistēmiski tulkojot Civillikumā ietvertās normas, jāņem vērā, ka Civillikuma 1645.pants paredz personas rūpības pienākumu vērtēt, ņemot vērā objektīvus faktorus – vispār pieņemtus, tādus, kas personai bija jāzina, tāda rūpība, kas objektīvi sagaidāma no personas attiecīgajā situācijā, pat tad, ja šī persona attiecībā uz savas pašas lietām neievēro attiecīgo rūpību.¹⁶¹ Attiecībā uz rūpības pienākuma piemērošanu jāievēro, ka neatkarīgi no personas subjektīvās uztveres par attiecīgo pienākumu veikšanu, personai ir pienākums un atbildība veikt konkrēto uzdevumu tā, kā objektīvi to veiktu saprātīga persona, kā arī ir jāvērtē, cik objektīvi konkrētā gadījumā būtu gaidīt no personas kādu noteiktu darbību vai atturēšanos no tās – ņemot vērā tās profesionālās zināšanas, turklāt personai ir jārikojas pilnīgi precīzi, lai konkrētā situācijā izvēlēta rīcība būtu vislabākā.¹⁶²

Ja uz atbildību par mākslīgā intelekta veiktajiem pārkāpumiem tiktu piemērots vispārējais atbildības modelis atbilstoši Civillikuma 1635.pantam, būtu jāanalizē, vai tiesību subjekts – mākslīgais intelekts – var tikt izvērtēts atbilstoši tiesību subjekta rīcības standartam. Vadoties no Civillikuma 1635.panta būtu nepieciešams vērtēt paša mākslīgā intelekta attieksmi pret veikto neatļauto darbību, kas nav iespējams, jo mākslīgi radītu sistēmu nevar atzīt par tiesību

---

¹⁵⁶ Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.), Rīga: „Mans Īpašums”, 1998, 269.lpp.

¹⁵⁷ Kārklīšs J. Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas Universitātes rakstu krājums 5.Starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 511.lpp.

¹⁵⁸ Kārklīšs J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6.Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 414.lpp.

¹⁵⁹ Kārklīšs J. Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas Universitātes rakstu krājums 5.Starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 511.lpp.

¹⁶⁰ Шапп Ян. Основы гражданского права Германии. Учебник. Москва: Изд. Бек, 1996, с. 111.

¹⁶¹ Abramoviča L. Krietna saimnieka rūpības nozīme Komerclikumā. Jurista Vārds, 2006, Nr.44. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/147266-krietna-saimnieka-rupibas-nozime-komerclikuma/> [aplūkots 20.03.2021.]

¹⁶² Abramoviča L. 2006, Nr.44. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/147266-krietna-saimnieka-rupibas-nozime-komerclikuma/> [aplūkots 20.03.2021.]

subjektu un mākslīgajam intelektam pašam par sevi nevar piemist nodoms vai cita apziņas forma.¹⁶³

3.2. Stingrā atbildība

Atbildība neatkarīgi no vainas jeb stingrā atbildība neiestājas vienīgi konkrēti likumā definētu apstākļu gadījumos un personas atzīšanai par vainīgu nav nepieciešama vainas konstatēšana – atbildība iestājas arī gadījumā, kad personas uzvedībā nav saskatāma pat mazākā neuzmanība.¹⁶⁴ Jēdziens „*strict liability*” tulkojumā no angļu valodas nozīmē „stingrā atbildība”, kas nav atkarīga no nolaidības vai nodoma kaitēt.¹⁶⁵ Stingro atbildību piemēro izņēmuma kārtā, prezumējot, ka persona ir atbildīga, ja vien netiek uzrādīti pamatojoši attaisnojumi.

Stingro atbildību piemēro pārkāpumos, kas saistīti ar paaugstinātas bīstamības avotiem, kurus realizējot pastāv paaugstināta varbūtība radīt kaitējumu apkārtējām personām vai videi, transportlīdzekļu vadīšanu, produktu realizāciju vai ražošanu. Personas atbildība par darbībām saistībā ar paaugstinātas bīstamības avota, kuru rezultātā nodarīts kaitējums, iestājas neatkarīgi no personas vainas.¹⁶⁶ Civillikuma 2347.panta otrajā daļā noregulēts, ka paaugstinātas bīstamības avoti ir transports, uzņēmums, būvniecība, īpaši viegli sprāgstošas vielas u.tml. No Civillikuma 2347.panta izriet, ka paaugstinātas bīstamības avota valdītāja atbildība ir saistīta ar konkrētu identificējamu risku, kura īstenošanās gadījumā iestājas valdītāja atbildība par radīto kaitējumu.¹⁶⁷ Netiek izslēgta paaugstinātas bīstamības avota valdītāja neattaisnojama rīcība, tomēr valdītāja prettiesiska rīcība nav priekšnoteikums paaugstinātas bīstamības avota valdītāja civiltiesiskajai atbildībai.¹⁶⁸

Kad persona darbojas ar paaugstinātās bīstamības avotiem, personas neuzmanība nav jākonstatē un nav nozīmes, ka persona rīkojusies kā „*krietns un rūpīgs saimnieks*” (kas pēc vispārējā atbildības modeļa – Civillikuma 1635.panta – ir atbildības izslēdzošs noteikums), jo

---

¹⁶³ Kārklīņš J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelekts-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

¹⁶⁴ Kārklīņš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 122, 123.lpp.

¹⁶⁵ Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator. Pieejams: https://www.lexico.com/definition/strict_liability [aplūkots 08.03.2021.]

¹⁶⁶ Kubilis J. Atbildības par paaugstinātas bīstamības avota radīto kaitējumu problemātika un modernizācija, Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 201.lpp.

¹⁶⁷ Ibid., 203.lpp.

¹⁶⁸ Kubilis J. Atbildības par paaugstinātas bīstamības avota radīto kaitējumu problemātika un modernizācija, Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 203.lpp.

atbildība iestājas neatkarīgi no minētā. Taču apgalvojums, ka paaugstinātas bīstamības avota valdītājs vienmēr ir atbildīgs par katru deliktu, ja tas ir saistīts ar paaugstinātas bīstamības avotu, ir nepareizs.¹⁶⁹ Atbilstoši Civillikuma 2347.panta otrajai daļai stingrās atbildības vērtēšanā var tikt uzrādīti šādi attaisnojumi, kas ir atbildību izslēdzoši apstākļi: cietušā rupja neuzmanība vai nodoms, nepārvarama vara, gadījumi, kad trešās personas prettiesisku darbību rezultātā avots izgājis no valdījuma vai lietotājs uzvedies neattaisnojoši. No minētajiem attaisnojumiem izņēmums, kas attiecas uz visām tiesību sistēmām, kad stingrā atbildība neiestājas, ir gadījumos, kad tiek konstatēta nepārvaramas varas esamība.¹⁷⁰ Diskutējams ir jautājums, vai attaisnojumu var attiecināt arī uz nejaušu notikumu.¹⁷¹ Citi atbildības par paaugstinātu bīstamības avotu attaisnojumi var būt trešo personu rīcība, ja tā nebija iepriekš paredzama, neatradās personas kontrolē un šīs darbības novēršana nav pārkāpēja atbildības sfērā.¹⁷² Ja kaitējuma tiešais cēlonis ir trešās personas rīcība, tad ne vienmēr būs jākonstatē, ka persona rīkojusies prettiesīgi, piemēram, kad trešā persona pielietojusi nepieciešamo paš aizsardzību, t.i., samērīga aizstāvība pret prettiesisku tiesību aizskārumu, vai galējās nepieciešamības stāvoklī, kad, lai gan formāli tiek veikts pārkāpums, tas darīts, lai novērstu vēl lielāku pārkāpumu.¹⁷³

Stingrā atbildība tiek piemērota uz preču ražotāju, jo nekvalitatīvas preces var ietekmēt patērētāju mantu un veselību, piemēram, konkrētu kritēriju neizpilde transportlīdzekļa detaļas pārbaudē, kas var izraisīt avāriju būtiskas (korozija, nodilums u.c.). Ražotājs vai pakalpojumu sniedzējs ir atbildīgs arī par trešās personas darbības rezultātā radušos zaudējumus.¹⁷⁴ Atbildību izslēdzošs apstāklis ir, piemēram, preces trūkums radies pēc tās laišanas apgrozībā vai zinātnes un tehnikas līmenis nav atzīsts par tik augstu, lai atklātu trūkumu pirms preces laišanas apgrozībā.¹⁷⁵

Likumdevējs saistībā ar paaugstinātu bīstamību apkārtējiem *expressis verbis* ir minējis, piemēram, būvniecību. Eiropas deliktu tiesību principu 5:101.pantā ir noteikts, ka darbība

---

¹⁶⁹ Karklins J. Third-party's fault as an exclusion from strict liability. Legal Science: Functions, Significance and Future in Legal Systems II 16–18 October, 2019 Riga Collection of research papers in conjunction with the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Riga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, p.381.

¹⁷⁰ Kārkliņš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 123.lpp.

¹⁷¹ Torgāns K., Kārkliņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 307.lpp.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Karklins J. Third-party's fault as an exclusion from strict liability. Legal Science: Functions, Significance and Future in Legal Systems II 16–18 October, 2019 Riga Collection of research papers in conjunction with the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Riga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, p.381.

¹⁷⁴ Kārkliņš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 123.lpp.

¹⁷⁵ Kārkliņš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 123.lpp.

uzskatāma par ārkārtīgi bīstamu, ja tā rada paredzamu un būtisku kaitējuma rašanās risku pat tad, ja viss iespējamais kaitējuma novēršanai tiek darīts un minētā darbība nav plaši izplatīta. Minētais attiecas uz būvniecību, jo, ievērojot saprātīgus drošības pasākumus, nevar pilnībā garantēt ēku drošumu un izslēgt būvniecības risku iestāšanos.

Atbildību par vides pārkāpumiem regulē Vides aizsardzības likums.¹⁷⁶ Atbilstoši Vides aizsardzības likuma 25.panta ceturtajai daļai operators, proti, persona, kura veic profesionālu darbību vai ir atbildīga par šādas darbības veikšanu vai kurai ir noteicošā ekonomiskā ietekme uz profesionālās darbības tehnisko izpildījumu, vai kura ir saņēmusi atļauju attiecīgās profesionālās darbības veikšanai vai pieteikusi attiecīgās darbības veikšanu (1.panta pirmās daļas 11.punkts), ir atbildīgs bez vainas pierādīšanas. Kaitējums videi atšķiras no vispārējā kaitējuma civiltiesību izpratnē, bet pārsvarā Eiropas Savienībā tiek atzīts, ka atbildība par kaitējumu videi ir civiltiesiska atbildība, tomēr tā savā klasiskā izpausmē nav piemērota videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanai, piemēram, tādēļ, ja dabas resursu īpašnieks nevēlēsies atjaunot bojātos dabas resursus, ne valstij, ne sabiedrības pārstāvjiem nebūs tiesības prasīt personas privātā īpašumā esoša kaitējuma novēršanu, lai gan sabiedrības intereses būs aizskartas.¹⁷⁷ Ja vainīgo personu nav iespējams noskaidrot, tad atbildīgā persona ir Latvijas Republika atbilstoši Satversmes 115.pantam. Vides tiesībās atbildību izslēdzošs apstāklis ir bruņots konflikts, sacelšanās u.c.¹⁷⁸

Dzelzceļa likuma¹⁷⁹ 1.panta pirmās daļas 14.punktam pārvadātājs ir komercsabiedrība, kas saņēmusi attiecīgu licenci un veic dzelzceļa pārvadājumu. Dzelzceļa pārvadājuma likuma 52.panta pirmās daļas 3.punktā ir noteikts bīstamo kravu pārvadātāja pienākums atlīdzināt nodarīto kaitējumu cilvēka dzīvībai, veselībai vai videi, kā arī zaudējumus personas mantai. Pārvadājuma jomā pieņemtais regulējums ir neskaidrs, vērtējot to, vai tas attiecas uz stingrās atbildības modeli vai nē, jo tiek prasīts konstatēt pārvadātāja darbību vai bezdarbību, līdz ar to vērtējot uzvedību neuzmanības vai nodoma formā.¹⁸⁰

Atbilstoši likuma „Par radiācijas drošību un kodoldrošību”¹⁸¹ 29.pantam operators, t.i., fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir licence vai ir reģistrējusi darbības ar jonizējošā starojuma avotiem un ir atbildīga par darbībām, radiācijas drošību un kodoldrošību tās kontrolētajā zonā (1.panta pirmās daļas 6.punkts), cietušajai personai atlīdzina nodarīto kaitējumu. Atbilstoši

¹⁷⁶ Vides aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 02.11.2006. [10.04.2021. red.]

¹⁷⁷ Rozenberga L. Videi nodarītā kaitējuma tiesiskā regulējuma izmaiņas Eiropas Savienības tiesību ietekmē. Juridiskā zinātne, 2011, Nr.2,151.lpp.

¹⁷⁸ Kārklīš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 123.lpp.

¹⁷⁹ Dzelzceļa likums: LV likums. Pieņemts 01.04.1998. [12.04.2021. red.]

¹⁸⁰ Kārklīš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74.konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016, 124.lpp.

¹⁸¹ Par radiācijas drošību un kodoldrošību: LV likums. Pieņemts 26.10.2000. [09.04.2021. red.]

minētā likuma 29.panta ceturtajai daļai operatoram ir pienākums apdrošināt savu civiltiesisko atbildību par tā darbības vai bezdarbības rezultātā nodarītu kaitējumu trešo personai. Operatoram nerodas pienākums atlīdzināt zaudējumus, ja tie radušies nepārvaramas varas dēļ, ar paša cietušā nodomu vai viņa rupjas neuzmanības.

Stingrās atbildības piemērošana attiecībā uz mākslīgo intelektu, definējot likumā konkrēti noteiktus izņēmumus, apskatīta 4.nodaļā.

3.3. Vainas prezumpcijas modelis

Atbilstoši vainas prezumpcijas modelim persona tiek atzīta par vainīgu, ja vien tā nepierāda, ka tika sperti visi nepieciešamie drošības soļi un tās rīcībā nav saskatāma vismaz viegla neuzmanība. Šo atbildības modeli dēvē arī par kvazi-stingro atbildību, jo tiesību pārkāpējam nav jāpierāda tikai izsmeļoši likumā norādīti attaisnojumi, bet gan jebkuri izņēmumi no atbildības piemērošanas, t.sk. rīcības atbilstība saprātīgas personas standartam.¹⁸² Atbildība par deliktiem netieši noregulēta Civillikuma 1638., 1639., 1780., 1781. un 1782.pantā.

Darba tiesībās redzams darba devēja vainas prezumpcijas modelis. Viens no pienākumiem, kuru darbinieks uzņemas, noslēdzot darba līgumu, ir pakļaušanās iekšējai kārtībai un darba devēja rīkojumiem (Darba likuma¹⁸³ 28.panta otrā daļa). Gadījumā, kad darbinieks nedara uzņemto darbu un nav diezgan rūpīgs vai rīkojas ārpus darba devēja dotajiem rīkojumiem, viņam jāatlīdzina zaudējumi, pamatojoties uz Darba likuma 86.pantu, Civillikuma 1779.pantu un 2185.pantu. Savukārt Civillikuma 1782.pants aptver darba devēja atbildību par nodarbināto personu (darba līgums, uzņēmuma līgums u.c. padotības attiecības) radītajiem zaudējumiem trešajai personai. Ar Civillikuma 1782.pantu noteikts: „ja kāds nepiegrīž vajadzīgo uzmanību izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus un nepārliecinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamos pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešai personai”. Šis pants paredz tiesību subjekta atbildību par tā padotībā esošo personu radīto kaitējumu, ja tiesību subjekts ir pieļāvis neuzmanību kalpotāju un darbinieku izvēlē, kā arī nav pārliecinājies par viņu spējām un noderību uzlikto pienākumu izpildīšanā. Neizpildot pienākumu, tiesību subjekts atbild par pieļauto *culpa in eligendo* – vainu izvēlē.¹⁸⁴ Darba devējs nav atbildīgs, ja pierāda, ka rūpīgi

¹⁸² Torgāns K., Kārklīņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 314.-315.lpp.

¹⁸³ Darba likums: LV likums. Pieņemts 20.06.2001. [19.04.2021. red.]

¹⁸⁴ Torgāns K., Kārklīņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 312.lpp.

pārbaudījis darbinieka spējas un noderību jeb rīkojies atbilstoši saprātīgas personas standartam (nav pieļāvis vismaz vieglu neuzmanību).¹⁸⁵ Pilnvarnieks nav uzskatāms par palīgu Civillikuma 1782.panta izpratnē, jo viņš darbojas pilnvarotāja vārdā kā atvietotājs.¹⁸⁶ Šāds atbildības princips piemērojams arī pēc Civillikuma 1781.panta, kas regulē gadījumu, kad tiesību subjekts atbilstoši likumam, līgumam vai dienesta stāvoklim uzdod otrai personai izdarīt neatļautu darbību.¹⁸⁷

Šis vainas prezumpcijas atbildības modelis attiecas uz vecāku atbildību par bērniem un dzīvnieka vai kustoņa turētāja vai īpašnieka atbildību par mājdzīvnieku un kustoņu nodarītajiem kaitējumiem trešajām personām.

Pamatojoties uz Civillikuma 1780.pantu likumiskais pārstāvis atbild par bērna līdz septiņu gadu vecumam vai personas ar garīga rakstura traucējumiem radītajiem zaudējumiem. Atbildīgā persona par uzraudzības pienākumu sliktu pildīšanu šajā gadījumā primāri ir bērna vecāks, bet izņēmuma kārtā izglītības iestādes, vai psihiatriskās un citas ārstniecības iestādes.¹⁸⁸ Atbilstoši Civillikuma 1639.pantā piemērotajam *culpa in inspiciendo* principam „*tiesību aizskārums uzliek atbildību tam, kas pieļauj to tādos apstākļos, kuri, pēc viņa personiskām attiecībām pret aizskārēju, dod viņam, kā vienam no vecākiem vai saimniekam, iespēju un tā tad arī uzliek pienākumu aizkavēt tādu aizskārumu*”, piemēram, bērna veiktā delikta gadījumā atbildība par vecāku rūpības (uzraudzības) pienākuma neievērošanu attiecībā uz bērna nodarīto kaitējumu.¹⁸⁹ Attaisnojumi varētu būt nejaušība vai nepārvarama vara vai Civillikuma 178.panta otrajā daļā norādītais apstākļis, ka uzraudzības pienākums nav tam vecākam, pie kura bērns nedzīvo.¹⁹⁰ Ja vecāki pierāda, ka tie darījuši visu iespējamo, lai bērnu uzraudzītu, atbildība neiestājas.¹⁹¹

Civillikuma 2363.pantā noregulēta kustoņa vai dzīvnieka turētāja atbildība par mājas kustoņa vai meža dzīvnieka nodarītiem zaudējumiem. Atbildību vērtēšanā analizē, vai persona ir rīkojusies kā saprātīga persona, sperot visus objektīvi nepieciešamos drošības soļus, un kaitējuma paredzēšanas iespējamību. Persona ir atbildīga, ja netiek pierādīts, ka persona spērusi visus nepieciešamos drošības soļus, vai ka zaudējums būtu noticis, neraugoties uz drošības soļu

---

¹⁸⁵ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 313.lpp.

¹⁸⁶ Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 202.lpp.

¹⁸⁷ Ibid., 203.lpp.

¹⁸⁸ Ibid., 204.lpp.

¹⁸⁹ Torgāns K., Kārklīšs J. Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. Jurista Vārds, 2015, Nr.35. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/267180-civiltiesiskas-atbildibas-modeli-pec-vainojamibas-pazimes/> [aplūkots 20.04.2021.]; Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 312.lpp.

¹⁹⁰ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 312.lpp.

¹⁹¹ Ibid., 312.lpp.

ievērošanas faktu. Šajā nodarījumā nav svarīgi, vai dzīvnieks ir sabijies, tam uznākusi lēkme vai citi ar dzīvnieku saistītie apstākļi. Ja kustonis vai dzīvnieks pieder vairākiem īpašniekiem, tad tie atbild par nodarīto zaudējumu kā kopparādnieki. Ja zaudējums cēlies trešo personu darbības rezultātā kustoni vai dzīvnieku kaitinot vai valdītāja nepietiekošas uzmanības dēļ, tad šai personai ir pienākums atlīdzināt zaudējumus.

Atbildības par mākslīgo intelektu piemērošana pēc vainas prezumpcijas modeļa, piemēram, pēc analogijas ar Civillikuma 2363.pantu, kurā noregulēta atbildība par kustoņa vai dzīvnieka nodarītu kaitējumu, radītu problēmas, jo būtu sarežģīti noteikt, kad neiestātos mākslīgā intelekta īpašnieka atbildība – kāds attaisnojums tiktu atzīts par pietiekamu, lai konstatētu, ka rīcība ir atzīstama par pietiekami saprātīgu vai kas būtu uzskatāms par „visu nepieciešamo drošības soļu” izpildīšanu.¹⁹²

Iespējama analogija ar Civillikuma 1782.pantu, kad mākslīgais intelekts, ievērojot mākslīgā intelekta definīciju, ka tas spēj darboties autonomi, tiek pielīdzināms civiltiesisko attiecību dalībnieka palīgam. Šādā gadījumā attaisnojums no atbildības izpildītos, ja persona, kas pārvalda mākslīgo intelektu, pierāda, ka tā ir ar vajadzīgo uzmanību izvēlējusies kalpotāju – mākslīgo intelektu, kam uzlikusi pienākumu veikt uzdevuma izpildi –, kā arī ir paredzami pārliecinājusies par tā spējām un noderību izpildīt uzliktos pienākumus. Vainas prezumpciju var atspēkot ar faktiem, kas pierāda, ka tiesību pārkāpējs ir rīkojies attaisnojami.

Nemot vērā to, ka personai, kuras atbildība tiktu prezumēta, pastāvētu iespēja atsaukties uz to, ka tā ir izpildījusi visus nepieciešamos drošības soļus vai ievērojusi vajadzīgo uzmanību, būtu nepieciešams konkretizēt attaisnojumu robežas, tos konkrēti uzskaitot likumā. Līdz ar to šāda atbildība vairs neatbilstu vainas prezumpcijas, bet gan stingrās atbildības modelim.

---

¹⁹² Kārklīšs J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelektiv-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

3.4. Absolūtā atbildība

Teorētiski pastāv arī absolūtās atbildības veids, kas nesatur atbildību izslēdzošus apstākļus (arī nepārvarama vara nav attaisnojums), bet nevienā tiesību sistēmā kā tiesisko attiecībā pamats nav atrodams šis atbildības veids.¹⁹³

1963.gada 21.maija Vīnes konvencijas par civilo atbildību par kodolkaitējumiem¹⁹⁴ 4.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka kodoliekārtas operatora atbildība par incidentiem kodoliekārtā vai ja tie saistīti ar kodolmateriālu, ievērojot 2.pantā minētos kritērijus, ir absolūta. Atbildība neiestājas atbilstoši 4.panta trešās daļas noteikumiem: ja kodolincidents radies tieša bruņota konflikta, karadarbības, pilsoņu kara vai sacelšanās rezultātā. Francijā attiecībā uz atomelektrostacijas operatoru, konkrētos apstākļos prezumējot operatora atbildību, un izslēdzošs apstākļis ir tikai tīša cietušā rīcība.¹⁹⁵ Šie regulējumi atbilst kvazi-absolūtās atbildības modelim,¹⁹⁶ kad atbildības pienākums iestājas gandrīz neatkarīgi no faktiskajiem apstākļiem un ir saistāms ar ļoti šauru apstākļu, kas izslēdz atbildību, loku.

Ja uz mākslīgo intelektu tiktu piemērota absolūtā atbildība vai tiktu pieņemtas nepamatoti stingras pārkāpumu sankcijas, tiktu palēnināta vai regresēta inovatīvu jauninājumu izstrāde un produktu ražošana, ražotāji atturētos izstrādāt mākslīgā intelekta tehnoloģijas pārāk ierobežojošā regulējuma dēļ. Savukārt, ja rīkotos pretēji un ražotāju pilnīgi atbrīvotu no atbildības, tas varētu veicināt nekvalitatīvāku mākslīgā intelekta ražošanu.

---

¹⁹³ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 301.lpp.

¹⁹⁴ Konvencija par civilo atbildību par kodolkaitējumiem. Parakstīta Vīnē. Parakstīta 21.05.1963. [20.04.2021. red.]

¹⁹⁵ Kubilis J. Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni, 2017. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34956/298-57104-Kubilis_Janis_jk07041.pdf?sequence=1&isAllowed=y [aplūkots 12.04.2021.]

¹⁹⁶ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 301.lpp.

4. CIVILTIESISKĀ ATBILDĪBA PAR MĀKSLĪGĀ INTELEKTA VEIKTAJIEM DELIKTIEM

Nosakot regulējumu, nepieciešams ievērot gan mākslīgā intelekta sistēmu lietotāju aizsardzību, gan ražotāju brīvību, kas nepieciešama jomas attīstībai un mākslīgā intelekta tehnoloģiju izgudrošanai. Pēc pastāvošā tiesiskā regulējuma roboti un mākslīgā intelekta tehnoloģijas nevar tikt saukti pie atbildības par kaitējumu, kas radies šo tehnoloģiju darbības rezultātā, jo tos nevar atzīt par tiesību subjektiem. Eiropas Parlamenta rezolūcijā ar ieteikumiem Komisijai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku norādīts, ka attiecībā uz vispārīgo mākslīgo intelektu personām piemērojamajai atbildībai vajadzētu būt samērīgai ar robotam doto norādījumu un robota autonomijas faktisko līmeni, bet pašreiz atbildība tāpat jāuzņemas cilvēkam.¹⁹⁷

Atbildības regulējums būtu jāpiemēro, ievērojot „uz risku balstītu pieeju”, kad atsevišķu regulējumu izstrādātu tikai tajās nozarēs, kas saistītas būtisku un nopietnu risku, kuram pakļauta sabiedrības veselība un labklājība, kā arī mākslīgais intelekts tiktu pielietots tā, ka tas veicinātu riska iestāšanās iespējamību.¹⁹⁸ Ņemot par piemēru jau aplūkotos likumus „Par radiācijas drošību un kodoldrošību” un Vides aizsardzības likumu, var definēt jēdzienu „mākslīgā intelekta operators”, proti, fiziska vai juridiska personu, kurai ir licence izmantot mākslīgo intelektu vai sniegt pakalpojumus, izmantojot mākslīgo intelektu, vai nepastarpinātas tiesības veikt mākslīgā intelekta kontroli, uzraudzību un uzturēšanu vai kura gūst noteicošo ekonomisko labumu no mākslīgā intelekta tehniskā izpildījuma. Šāda subjekta izdalīšana, autoresprāt, būtu nepieciešama, lai varētu nodalīt citu subjektu, kas izmanto vai pārvalda mākslīgo intelektu, atbildību no mākslīgā intelekta ražotāja atbildības. Taču ir iespējami gadījumi, kad operators un ražotājs ir viena un tā pati persona.

4.1. Piemērotākais atbildības modelis

Ievērojot paaugstināto risku mākslīgā intelekta jomā radīt kaitējumu, kaitējuma rašanās neprognozējamību, kā arī nesamērīgumu cietušajam uzlikt pienākumu pierādīt ražotāja vai operatora vainojamo darbību un cēlonisko sakaru, mākslīgā intelekta atbildība atbilstoši

---

¹⁹⁷ Eiropas Parlaments. 2017.gada 16.februāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku (2015/2103(INL)). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_LV.html [aplūkots 12.04.2021.]

¹⁹⁸ Kārklīņš J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelektivun-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 23.04.2021.]

stingrās atbildības modelim, bet ar likumā uzskaitītiem gadījumiem, kad atbildība iestāsies, varētu tikt piemērota mākslīgā intelekta ražotājam vai operatoram. Atbildības regulējumu ir nepieciešams attiecināt uz augsta riska mākslīgā intelekta sistēmām. Automatizētu ierīču gadījumā jāvērtē, vai ierīces darbība ir bijusi pietiekami atbilstoša, proti, vai tā atbilst standartam, kuru spēj sasniegt līdzīga veida ierīces, kā arī, vai ir tikušas ievērotas izstrādātāja noteiktās prasības.¹⁹⁹ Mākslīgā intelekta ražotājam vai operatoram būtu pienākums uzmanīgi uzturēt augsta riska mākslīgā intelekta sistēmas, atbildot par mākslīgā intelekta sistēmas nodarīto kaitējumu trešajām personām, gadījumos, kad mākslīgā intelekta tehnoloģijas nebūtu lietotas atbilstoši instrukcijai, atbilstoši ražotas, sertificētas vai iegādātas. Ievērojot minēto, varētu izvirzīt šādus atbildības principus:

1) ražotājs atbild par mākslīgā intelekta darbības rezultātā radīto kaitējumu, ja vien viņš nepierāda, ka ir ievērojis visas likumdevēja noteiktās prasības mākslīgā intelekta ražošanas un sertificēšanas procesā;

2) operators atbild par mākslīgā intelekta darbības rezultātā radīto kaitējumu, ja vien viņš nepierāda, ka ir ievērojis visas ražotāja dotās instrukcijas un likumdevēja noteiktās prasības mākslīgā intelekta iegādāšanās, kontrolēšanas un uzraudzības procesā.

Attiecībā uz preces ražošanu, laišanu apgrozībā un sertifikācijas noteikumiem, jāievēro jau Eiropas Savienības un nacionālais normatīvais regulējums. Ražotājam jānodrošina mākslīgā intelekta tehnoloģiju kvalitātes standarti un saprātīgi jāparedz iespējamie defekti, kuriem rodoties ražotāja atbildība varētu iestāties. Ražotājiem jāizstrādā, jāapraksta un jātirgo produkti tādā veidā, kas ļautu operatoriem izpildīt noteiktos pienākumus. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2006/42/EK par mašīnām, un ar kuru groza Direktīvu 95/16/EK (pārstrādāšana)²⁰⁰ (turpmāk – Direktīva 2006/42/EK par mašīnām) I pielikuma 1.2.1.iedaļai mašīnu ražotājam vadības sistēmas jāprojektē tā, lai tās novērstu bīstamu situāciju rašanos. Direktīvas 2006/42/EK par mašīnām I pielikuma 1.7.4.2.punkta „i)” apakšpunktā noregulēts, ka mašīnu ražotājam katrā mašīnas instrukciju rokasgrāmatā jāsniedz informācijai par montāžu, uzstādīšanu un pieslēgšanu. Instrukcijas par mākslīgo intelekta pieslēgšanu un ražošanas aspektiem būtu jānodrošina ne zemākā līmenī, kā tas ir noregulēts, piemēram, attiecībā uz mašīnbūvniecību (sekojot līdzī likumdošanas procesam un ievērojot jaunajā Mašīnu regulā noteiktos principus).

Lai nodrošinātu iespēju saprast mākslīgā intelekta lēmumu pieņemšanas procesu, mākslīgā intelekta darbības ir nepieciešams uzskaitīt speciāli izveidotas sistēmas datubāzē –

---

¹⁹⁹ Kārklīņš J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelektis-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 23.04.2021.]

²⁰⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/42/EK par mašīnām, un ar kuru groza Direktīvu 95/16/EK (pārstrādāšana). Pieņemta 17.05.2006. [08.04.2021. red.]

šāda pieeja nodrošinātu sākotnējā algoritma nošķiršanu no mašīnmācības ceļā uzkrātās informācijas, kā arī palīdzētu konstatēt, vai kāds ir ietekmējis mākslīgā intelekta autonomo darbību.²⁰¹ Šāda datu bāze jāuztur, ievērojot Vispārīgās datu aizsardzības regulas noteikumus. Preču un pakalpojumu drošuma likumā²⁰² ir noteikti ražotāja pienākumi preču un pakalpojuma drošuma novērtēšanā, piemēram, prece atzīstama par drošu, ja tā atbilst normatīvajos aktos noteiktām speciālām veselības un drošuma prasībām un nacionālā standarta statusā adaptētiem Eiropas standartiem regulēto risku apjomā, bet, ja attiecībā uz precī nepastāv noteiktās prasības, preces drošumu vērtē, ņemot vērā, piemēram, Eiropas Komisijas rekomendācijas, kas nosaka preču drošuma novērtēšanas vadlīnijas, sasniegto zinātnes un tehnikas līmeni, drošumu, ar kādu persona varētu pamatoti rēķināties. Šādu prasību varētu attiecināt arī uz mākslīgā intelekta drošuma novērtēšanu.

Operatora atbildība varētu rasties, piemēram, nepildot ražotāja dotajā mākslīgā intelekta lietošanas instrukcijā noteiktos pienākumus, neparedzētu izmaiņu veikšanā mākslīgā intelekta algoritmā, nelegālā mākslīgā intelekta iegādē. Ja operators nebūtu veicis mākslīgā intelekta sistēmas drošībai nepieciešamos pieejamos atjauninājumus vai citus ražotāja noteiktos pienākumus, tad ražotāja atbildību būtu nepieciešams samazināt.²⁰³ Operatora līdzatbildības kontekstā nepieciešams piemērot principu „paredzama saprātīga izmantošana”.²⁰⁴ Savukārt lietotājam, proti, personai, kas saņem mākslīgā intelekta sistēmas sniegto pakalpojumu, jāievēro visi noteiktie drošības pasākumi, bet gadījumā, kad tas netiek darīts, lietotājs ir atbildīgs par šī pienākuma pārkāpšanu un sev radīto kaitējumu.

Gadījumos, kad ir divi vai vairāki ražotāji vai operatori, jāvērtē, vai viens no subjektiem nodrošina augstāku kontroles pakāpi, bet, ja to nav iespējams konstatēt, tad ražotāji vai operatori atbild solidāri.

4.2. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšana

Eiropas Parlaments un Eiropas Komisija ir izteikusi viedokli, ka attiecībā uz normatīvajos aktos nostiprināmajiem pienākumiem būtu jānosaka pienākums personām, kas lieto, vada

---

²⁰¹ Kārklīšs J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277174-maksligais-intelektis-un-civiltiesiska-atbildiba/> [aplūkots 20.04.2021.]

²⁰² Preču un pakalpojumu drošuma likums: LV likums. Pieņemts 07.04.2004. [23.04.2021. red.]

²⁰³ Eiropas Komisija. Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā COM(2020) 64 final, 2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064> [aplūkots 03.04.2021.]

²⁰⁴ Ibid.

mākslīgā intelekta sistēmas, iegādāties obligāto civiltiesisko apdrošināšanu.²⁰⁵ Apdrošināšanas mērķis būtu nodrošināties pret gadījumu, kad kādai personai tiek nodarīti zaudējumi, paredzot ātru un efektīvu zaudējumu atlīdzināšanas mehānismu. Ņemot vērā transportlīdzekļu atbildības jomas iespējamo attiecināmību arī uz mākslīgā intelekta atbildības jautājumiem, jāskata Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/103/EK par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību²⁰⁶ (turpmāk – Direktīva 2009/103/EK par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu). Minētā direktīva paredz, ka transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana aizsargā īpašnieku un cietušajam nodrošina kompensācijas izmaksu saskaņā ar nacionālajām normām. Atbilstoši Produktatbildības direktīvai uz produktu ražotājiem obligātā apdrošināšana neattiecas.

Latvijā likumdevējs nav pieņēmis atsevišķu normatīvo aktu, kas regulētu personas civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, tomēr dažādos normatīvajos aktos ir ietvertas apdrošināšanas jautājumu regulējošas normas, kas definē civiltiesiskās apdrošināšanas jēgu un darbības principus. Apdrošināšanas līguma likuma,²⁰⁷ kurā noregulēts apdrošināšanas līguma kā speciāla civiltiesiska līguma noslēgšana, līguma dalībnieku attiecības u.c., 1.panta pirmās daļas 17.punktā noteikts, ka civiltiesiskās atbildības apdrošināšana ir „apdrošināšana, kad apdrošina personas civiltiesisko atbildību par tās darbības vai bezdarbības rezultātā radītajiem zaudējumiem trešai personai”. Apdrošināšanas līgumu ar apdrošinātāju slēdz apdrošinājumaņēmējs, uzņemoties noteiktas savstarpējās saistības, kas var būt tieši tādas pašas kā normatīvajos aktos noteiktās vai arī plašākas. Trešā persona, kurai ir tiesības pretendēt uz apdrošināšanas atlīdzību, nav apdrošināšanas līguma dalībnieks, tāpēc to nesaista apdrošināšanas līguma noteikumi un tie nevar ietekmēt apdrošināšanas atlīdzības izmaksu. Ņemot vērā to, ka katram apdrošināšanas veidam ir savas nianse un īpatnības, nosakot apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, nevar tikt piemēroti vieni un tie paši principi. Tas redzams arī tajā, ka likumdevējs atsevišķu apdrošināšanas veidu regulējumu ir ietvēris speciālajās tiesību normās, katram apdrošināšanas veidam plašāk vai šaurāk izvērsti, paredzot savus noteikumus

---

²⁰⁵ European Parliament. Report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics. 2017, p. 18. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.pdf [aplūkots 15.04.2021.]; 52. European Commission. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging technologies, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=63199 aplūkots 15.04.2021.]

²⁰⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/103/EK par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību. Pieņemta 16.09.2009. [04.04.2021. red.]

²⁰⁷ Apdrošināšanas līguma likums: LV likums. Pieņemts 03.05.2018. [10.04.2021. red.]

un izņēmumus, kas var pat ievērojami atšķirties no Apdrošināšanas līguma likumā ietvertajiem vispārīgajiem noteikumiem.

Personas civiltiesiskās apdrošināšanas jomā ir pieņemts Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums (turpmāk – OCTA likums),²⁰⁸ kā arī, piemēram, normas par personas profesionālo civiltiesisko apdrošināšanu ir ietvertas normatīvajos aktos, kas reglamentē atsevišķas profesijas, piemēram, Maksātspējas likumā. OCTA likuma normas ir uzskatāmas par speciālajām tiesību normām attiecībā pret Apdrošināšanas līguma likumā ietvertajām tiesību normām, jo tās nosaka specifiskus apdrošināšanas veidus – sauszemes transportlīdzekļa vadītāja obligāto civiltiesisko apdrošināšanu.

Civiltiesiskā atbildība tiek apdrošināta ar mērķi pasargāt trešo personu no zaudējumiem, ko tam nodarījusi apdrošinātā persona, līdz ar to šāda apdrošināšana tiek veikta tieši trešās personas interesēs, kurai nākotnē varētu tikt nodarīti zaudējumi. Piemēram, OCTA likuma 2.pantā ir īpaši uzsvērts, ka likuma un attiecīgi tajā noteiktās apdrošināšanas mērķis „ir aizsargāt ceļu satiksmes negadījumos cietušo trešo personu intereses”. Attiecīgi apdrošināšanas gadījumu izraisa apdrošinātā persona ar savu rīcību, t.i., no apdrošinātās personas rīcības ir atkarīgs, vai iestāsies apdrošināšanas gadījums, un cietušajam visbiežāk nepastāv iespēja ietekmēt to, kādā veidā un apmērā cietušajam tiek nodarīti zaudējumi. OCTA likuma 35.panta pirmās daļas 1.punktā ir noteikts, ka apdrošinātājs ir tiesīgs atteikt apdrošināšanas atlīdzības izmaksu zaudējumus cietušajai personai, ja apdrošināšanas gadījums iestājies ar pašas zaudējumus cietušās personas nodomu vai šīs personas rupjas neuzmanības dēļ.

Apdrošināšanas līguma likuma 54.pantā un OCTA likuma 41.pantā ir noregulēts, kā rīkoties, kad apdrošināšanas gadījums iestājies apdrošinātā ļauna nolūka vai rupjas neuzmanības dēļ vai ja apdrošinātais pārkāpis apdrošināšanas līgumu, ievērojot, ka apdrošināšanas atlīdzība trešajai personai šādā situācijā šā vai tā ir jāizmaksā – apdrošinātājs ir tiesīgs celt regresa prasību. Atbilstoši OCTA likuma 41.panta piektajai daļai nepamatotas apdrošināšanas atlīdzības izmaksas gadījumā no apdrošināšanas atlīdzības saņēmēja var prasīt atmaksāt izmaksāto atlīdzību, pamatojoties uz Civillikumā noteiktajām atprasījuma tiesībām.

Attiecībā uz mākslīgā intelekta izmantošanu būtu nepieciešams izsvērt nepieciešamību pieņemt vispārīgus noteikumus par pienākumu apdrošināties un par apdrošināto risku. Lai gan apdrošināšanas gadījumā iespējamie tiesību aizskārēji tiktu aizsargāti pret atbildības risku, jāvērtē, vai šāda sloga uzlikšana ražotājam būtu pamatota. Ja augsta riska mākslīgā intelekta ražotājam tiktu noteikts pienākums veikt civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, ar kuru

---

²⁰⁸ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 07.04.2004. [10.04.2021. red.]

zaudējuma (kaitējuma) rašanās gadījumā cietušajam tiktu nodrošināta kompensācija neatkarīgi no ražotāja maksātspējas, tad jebkurai trešajai personai, kas nonāk saskarsmē ar mākslīgā intelekta sistēmas pakalpojumu, būtu tiesības paļauties, ka par mākslīgajam intelekta radītajiem zaudējumiem cietusī persona varēs saņemt apdrošināšanas atlīdzību.

Mākslīgā intelekta atbildības regulējuma uzraudzībai ir izskanējis ieteikums izveidot atsevišķu nacionālu mākslīgā intelekta sistēmu uzraudzības institūciju vai piešķirt pilnvaras jau esošam subjektam (turpmāk – Uzraudzības institūcija), kas uzskaitītu izmantotās sistēmas īpašā reģistrā, sniegtu informāciju par mākslīgā intelekta atbildības robežām, kā arī pastarpināti uzraudzītu atbildības piemērošanas un kompensācijas izmaksu procesu, ņemot vērā mākslīgā intelekta kļūdas konstatēšanas un datu analīzes izpratnei nepieciešamās zināšanas, kas cietušajai personai var iztrūkt. Būtu nepieciešams nodrošināt, lai Uzraudzības institūcijai būtu pilnvarojums pieprasīt informāciju par mākslīgā intelekta datu apstrādes vēsturi un programmatūras uzturēšanas stāvokli.

Pēc Eiropas Parlamenta ieteikuma būtu nepieciešams izveidot kompensācijas līdzekļu fondu, no kura kompensācijas varētu saņemt tie cietušie, kuriem atbilstoši piemērojamiem noteikumiem ir tiesības uz kompensācijas saņemšanu, bet nav iespējams apmierināt prasījumu, jo, piemēram, uz šo gadījumu neattiektos civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas izmaksas.²⁰⁹ Šādā fondā iemaksas varētu veikt ražotāji, samaksājot nodevu, kad mākslīgā intelekta sistēma tiktu laista komerciālajā aprītē, vai operatori, veicot periodiskus maksājumus par mākslīgā intelekta izmantošanu. Secināms, ka būtu nepieciešama atsevišķa atlīdzības fonda un mākslīgā intelekta uzraudzības institūcijas, kas būtu apveltīta ar pilnvarām iegūt informāciju no mākslīgā intelekta sistēmas operatora un/vai ražotāja par sistēmas pēdējām darbībām un sākotnējā algoritma apmēru, kā arī iegūt datus par to, kuri lietotāji ir veikuši sistēmas uzstādīšanu, atjaunošanu u.c., kas, iespējams, novedusi pie kaitējuma rašanās, izveide.

---

²⁰⁹ Eiropas Parlaments. 2017.gada 16.februāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku (2015/2103(INL)). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_LV.html [aplūkots 12.04.2021.]

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Mākslīgo intelektu var definēt kā fizisku vai digitālu tehnoloģisku sistēmu, kura ir autonoma, spēj pielāgoties un veikt uzdevumus konkrēti noteiktos vai daudzveidīgos apstākļos, kā arī uzlabot savas prasmes, ņemot vērā gūto pieredzi un analizējot iepriekš pieļautās kļūdas.
2. Mākslīgā intelekta izmantošana optimizē dažādu procesu norisi, kā arī nodrošina izmantojamo resursu (izejvielu, darbaspēka) samazināšanu, procesa precizitāti un efektivitāti.
3. Mākslīgā intelekta operatoru var definēt kā fizisku vai juridisku personu, kurai ir licence izmantot mākslīgo intelektu vai sniegt pakalpojumus, izmantojot mākslīgo intelektu, vai nepastarpinātas tiesības veikt mākslīgā intelekta kontroli, uzraudzību un uzturēšanu vai kura gūst noteicošo ekonomisko labumu no mākslīgā intelekta tehniskā izpildījuma.
4. Mākslīgā intelekta autonomijas un neparedzamības dēļ ar to saistītā darbība ir ar paaugstinātas bīstamības risku, tāpēc ir īpaši svarīgi, lai ražotājs un operators pārzinātu savus pienākumus un pēc iespējas uzmanīgāk izvēlētos mākslīgo intelektu, atbildot par tā nepareizu lietošanu, ražošanu, sertificēšanu vai iegādāšanos.
5. Atbilstošākais risinājums attiecībā uz piemērojamo atbildību par augsta riska mākslīgā intelekta darbības rezultātā radīto kaitējumu būtu stingrās atbildības piemērošana mākslīgā intelekta ražotājam vai operatoram pēc šādiem principiem:
  - 5.1. ražotājs atbild par mākslīgā intelekta darbības rezultātā radīto kaitējumu, ja vien viņš nepierāda, ka ir ievērojis visas likumdevēja noteiktās prasības mākslīgā intelekta ražošanas un sertificēšanas procesā;
  - 5.2. operators atbild par mākslīgā intelekta darbības rezultātā radīto kaitējumu, ja vien viņš nepierāda, ka ir ievērojis visas ražotāja dotās instrukcijas un likumdevēja noteiktās prasības mākslīgā intelekta iegādāšanās, kontrolēšanas un uzraudzības procesā.
6. Izstrādājot turpmākos normatīvos aktus un rīcības plānus, jānodrošina cietušā tiesiskā aizsardzība mākslīgā intelekta delikta gadījumā, ieviešot tiesību aizsardzības mehānismus, kā arī skaidri jānosaka ražotāja un operatora pienākumi, kuru neievērošanas sekas ir atbildības piemērošana.
7. Cietušā, kuram ar mākslīgo intelektu nodarīts kaitējums, aizsardzības līmenim jābūt ne mazākam, kāds tas ir jau esošajos regulējumos līdzīgos produkta defekta vai pakalpojuma sniegšanas procesā pieļauto kļūdu gadījumos.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Abramoviča L. Krietna saimnieka rūpības nozīme Komerclikumā. Jurista Vārds, 2006, Nr.44.
2. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.), Rīga: „Mans Īpašums”, 1998.
3. Biķis E. Mākslīgā intelekta un tā iespējamo draudu civilizācijai novērtējums medicīnas zinātnes skatījumā, 2015. Pieejams: <http://scireprints.lu.lv/273/1/intelekts.medicinaa.pdf>
4. Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: „AGB”, 1997.
5. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīgā: Autora izdevums, 1933.
6. Bušs Dz. E. Mākslīgais intelekts: reliģijas aspekts tā būtībā un saturā, 2015. Pieejams: http://scireprints.lu.lv/274/2/MI_RAKSTS_Z.pdf
7. Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
8. Danovskis E. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
9. Eiropas Komisija. Eiropas digitālā desmitgade – Komisija nosprauž kursu, kas ļaus līdz 2030.gadam izveidot digitāli nodrošinātu Eiropu, 2021. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_983
10. Eiropas Komisija. Izcilība un uzticēšanās mākslīgajam intelektam. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-trust-artificial-intelligence_lv
11. Eiropas Komisija. Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā COM(2020) 64 final, 2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064>
12. Eiropas Parlaments. 2017.gada 16.februāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par Civiltiesību noteikumiem par robotiku (2015/2103(INL)). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_LV.html
13. Eiropas Parlaments. Ziņojums ar ieteikumiem Komisijai par mākslīgā intelekta, robotikas un saistīto tehnoloģiju ētisko aspektu satvaru (2020/2012(INL)), 2020. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0186_LV.html
14. Kārklīņš J., Purmalis R. Mākslīgais intelekts un civiltiesiskā atbildība. Jurista Vārds, 2020, Nr.37.

15. Kārkliņš J. Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas Universitātes rakstu krājums 5. Starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
16. Kārkliņš J. Neuzmanības jēdziens saistību tiesībās. LU 75. konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2017.
17. Kārkliņš J. Stingrās atbildības izslēdzošie apstākļi. LU 74. konferences rakstu krājums. Ārvalstu investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2016.
18. Kārkliņš J. Vainas nozīme, nosakot civiltiesisko atbildību. Jurista Vārds, 2005, Nr.15.
19. Kārkliņš J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. LU Žurnāls „Juridiskā Zinātne”, Nr.8. Rīga, 2015.
20. Kārkliņš J. Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes rakstu krājums 6. Starptautiskā zinātniskā konference „Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016.
21. Konradi F., Zvejnieks T. u.c. Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.iespied.) ar paskaidrojumiem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939.
22. Kubilis J. Atbildības par paaugstinātas bīstamības avota radītu kaitējumu problemātika un modernizācija, Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
23. Kubilis J. Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni, 2017. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34956/298-57104-Kubilis_Janis_jk07041.pdf?sequence=1&isAllowed=y
24. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
25. Latvijas Republikas Tiesībsarga pētījums „Latvijas tiesu prakse Satversmes 92.panta trešā teikuma tiešā piemērošanā valsts atbildības kontekstā”. Pieejams: www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Valsts_atbildiba_tiesu_prakse_92%20panta_piemerosana_2014.pdf
26. Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
27. Eiropas Komisija. Mākslīgais intelekts: Komisija turpina darbu ar ētikas vadlīnijām, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/m%C4%81ksl%C4%ABgais-intelektis-komisija-turpina-darbu-ar-%C4%93tikas-vadl%C4%ABnij%C4%81m_lv
28. Mejia N. Artificial Intelligence at Mastercard – Current Projects and Services, 2019. Pieejams: <https://emerj.com/ai-sector-overviews/artificial-intelligence-at-mastercard-current-projects-and-services/>

29. Palkova K., Kudeikina I. Mākslīgais intelekts veselības aprūpē: izaicinājumi un perspektīvas. Jurista Vārds, 2020, Nr.40.
30. Rozenberga L. Videi nodarītā kaitējuma tiesiskā regulējuma izmaiņas Eiropas Savienības tiesību ietekmē. Juridiskā zinātne, 2011, Nr.2.
31. SIA „Ernst & Young Baltic”. Izpēte par inteligento transporta sistēmu (ITS) ieviešanu Latvijas autotransporta jomā un to saskarnēm ar citiem transporta veidiem – gala ziņojums. Pieejams:
http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Petijums_ITS_Strategy_and_Action_Plan.pdf
32. Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas juristu biedrība, 1996.
33. Strupišs A. Komerctiesības un mākslīgais intelekts: Qou vadis? Augstākās Tiesas Biļetens, 2018, Nr.16, 111. lpp. Pieejams:
http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETE_NS16_WEB.pdf
34. Tieslietu ministrija. Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmata, 2014. Pieejams:
<https://www.tm.gov.lv/lv/es-tiesibu-ieviesanas-rokasgramata>
35. Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu tiesību problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017.
36. Torgāns K., Kārklīšs J. Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. Jurista Vārds, 2015, Nr.35. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/267180-civiltiesiskas-atbildibas-modeli-pec-vainojamibas-pazimes/>
37. Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018.
38. Torgāna K. zin. red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000.
39. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Informatīvais ziņojums „Par mākslīgā intelekta risinājumu attīstību”, 2020. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/jauns-informativais-zinojums-par-maksliga-intelekta-risinajumu-attistibu>
40. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam, 2020. Pieejams:
<https://www.varam.gov.lv/lv/digitalas-transformacijas-pamatnostadnes-2021-2027gadam>
41. [B.a.] A European approach to Artificial intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence>

42. Anderson M. R. After 75 years, Isaac Asimov's Three Laws of Robotics need updating, 2017. Pieejams: <https://theconversation.com/after-75-years-isaac-asimovs-three-laws-of-robotics-need-updating-74501>
43. [B.a.] Automated Brassica Harvesting in Cornwall (ABC). Pieejams: [https://www.plymouth.ac.uk/research/agri-tech/automated-brassica-harvesting-in-cornwall-abc#:~:text=Automated%20Brassica%20Harvesting%20in%20Cornwall%20\(ABC\)%20is%20developing%20robotic%20systems,are%20extensively%20grown%20in%20Cornwal](https://www.plymouth.ac.uk/research/agri-tech/automated-brassica-harvesting-in-cornwall-abc#:~:text=Automated%20Brassica%20Harvesting%20in%20Cornwall%20(ABC)%20is%20developing%20robotic%20systems,are%20extensively%20grown%20in%20Cornwal) l.
44. Bandoim L. Artificial Intelligence Takes Over Restaurant Reservations, 2019. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/lanabandoim/2019/04/27/artificial-intelligence-takes-over-restaurant-reservations/?sh=20052e327aea>
45. [B.a.] Biometrics: definition, trends, use cases, laws and latest news, 2021. Pieejams: <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/inspired/biometrics>
46. [B.a.] Cambridge Dictionary: Cambridge University Press 2020. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/artificial>
47. Deloitte. Over the horizon. Blockchain and the future of financial infrastructure, 2016. Pieejams: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/nl/Documents/financial-services/deloitte-nl-fsi-blockchain-and-the-future-of-financial-infrastructure.pdf>
48. Department of Motor Vehicles. AUTONOMOUS VEHICLES. Pieejams: <https://www.dmv.ca.gov/portal/vehicle-industry-services/autonomous-vehicles/>
49. Directorate-General for Research and Innovation (European Commission). AI research and innovation. Europe paving its own way, 2020. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2f4dea95-288c-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/>
50. Draft Common Frame of Reference edited by Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group), 2009. Pieejams: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf
51. EASA Large Transport Aeroplanes Section. 2019-0051R1: SUPERSEDED BY EASA AD 2021-0039, 2019. Pieejams: <https://ad.easa.europa.eu/ad/2019-0051R1>
52. European Commission. Coordinated Plan on Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review>

53. European Commission. Communication from the Commission Artificial Intelligence for Europe, 2018. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>
54. European Commission. Communication on Fostering a European approach to Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/communication-fostering-european-approach-artificial-intelligence>
55. European Commission. Ethics guidelines for trustworthy AI, 2019. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
56. European Commission. Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=56341
57. European Commission. Proposal for a Regulation on a European approach for Artificial Intelligence, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-european-approach-artificial-intelligence>
58. European Commission. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging technologies, 2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=63199
59. European Commission. Study supporting the impact assessment of the AI regulation, 2021. Pieejams: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/study-supporting-impact-assessment-ai-regulation>
60. European Commission. White Paper on Artificial Intelligence A European approach to excellence and trust, 2020. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf
61. European Group on Tort Law. European Tort Law Text and Commentary. Austria: SpringerWienNewYork, 2005, p.9.
62. European Parliament. Report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics. 2017. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.pdf
63. Ford M. Architects of Intelligence. The Truth About AI from the People Building It. [B.v.]: [b.i.], 2019.
64. Gouws A. AI and the personalised marketing approach of the future, 2020. Pieejams: <https://www.wpp.com/wpp-iq/ai-and-the-personalised-marketing-approach-of-the-future>

65. Grewal D. S. A Critical Conceptual Analysis of Definitions of Artificial Intelligence as Applicable to Computer Engineering, 2014. Pieejams: https://www.basic.ai/pdf/rpa_learn.pdf
66. Hauser L. Chinese Room Argument. Pieejams: [https://iep.utm.edu/chineser/#:~:text=The%20Chinese%20room%20argument%20is,can%20\(someday%20might\)%20think.](https://iep.utm.edu/chineser/#:~:text=The%20Chinese%20room%20argument%20is,can%20(someday%20might)%20think.)
67. Inside Tech Law. What are the key legal risks? Part of our Artificial Intelligence briefing, 2017. Pieejams: <https://www.insidetechlaw.com/publications/legal-risks>
68. Kaplan J. Artificial Intelligence What everyone needs to know. [B.v.]: Oxford University press, Tantor Audio, 2016.
69. Karklins J. Third-party's fault as an exclusion from strict liability. Legal Science: Functions, Significance and Future in Legal Systems II 16–18 October, 2019 Riga Collection of research papers in conjunction with the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Riga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.
70. Kevin A., Branting, K., Margolis H., Sunstein, C.R. Legal Reasoning and Artificial Intelligence: How Computers „Think” Like Lawyers, The University of Chicago Law School Roundtable: Vol.8: ed.1, No.2, 2001. Pieejams: https://chicagounbound.uchicago.edu/roundtable/vol8/iss1/2/?utm_source=chicagounbound.uchicago.edu%2Froundtable%2Fvol8%2Fiss1%2F2&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages
71. Khedkar A. Artificial Intelligence in Self Driving Cars – Part 1, 2016. Pieejams: <https://towardsdatascience.com/artificial-intelligence-in-self-driving-cars-part-1-90dd2ea55751>
72. Lee I.B. In Search of a Theory of State Liability in the European Union, 1999. Pieejams: <https://jeanmonnetprogram.org/archive/papers/99/990901.html#TopOfPage>
73. LexisNexis. Law School Case Brief Palsgraf v. Long Island R. Co.-248 N.Y. 339. Pieejams: <https://www.lexisnexis.com/community/casebrief/p/casebrief-palsgraf-v-long-island-r-co>
74. Neuralink. Monkey MindPong, 2021. Pieejams: <https://neuralink.com/blog/>
75. McGrath C. The Riddle Who Unlocked the Enigma, 2014. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2014/11/02/movies/the-imitation-game-dramatizes-the-story-of-alan-turing.html>
76. MIREL: MIning and REasoning with Legal texts. Pieejams: <http://www.mirelproject.eu>
77. Mozor P. Google’s AlphaGo Defeats Chinese Go Master in Win for A.I. N.Y. Times, 2017. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2017/05/23/business/google-deepmind-alphago-go-champion-defeat.html>

78. Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator. Pieejams: <https://www.lexico.com/en/definition/tort>
79. Oxford University Press. Oxford Reference. Pieejams: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095806471>
80. Pascu L. New EU AI strategy puts remote biometric identification in „high-risk” category, 2020. Pieejams: <https://www.biometricupdate.com/202002/new-eu-ai-strategy-puts-remote-biometric-identification-in-high-risk-category#:~:text=The%20EU%20argues%20remote%20biometric%20identification%20sould%20be%20separate%20from%20biometric%20authentication.&text=In%20order%20to%20avoid%20market,biometric%20identification%20in%20public%20spaces>.
81. Reaktor and the University of Helsinki. Elements of AI. Pieejams: <https://www.elementsofai.com/>
82. Sanchez del Campo A. Artificial intelligence in the EU: the difficult balance between legal certainty and technological progress. Pieejams: [https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20\(AI\)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge](https://www.garrigues.com/en_GB/garrigues-digital/artificial-intelligence-eu-difficult-balance-between-legal-certainty-and#:~:text=%E2%80%9CArtificial%20intelligence%20(AI)%20systems,data%2C%20reasoning%20on%20the%20knowledge)
83. Scottish Council of Law Reporting. Donoghue v Stevenson. Introduction to the Donoghue v Stevenson Digital Resources, 1932. Pieejams: <https://www.scottishlawreports.org.uk/resources/donoghue-v-stevenson/>
84. Shekhtman L. NASA Takes a Cue From Silicon Valley to Hatch Artificial Intelligence Technologies, 2019. Pieejams: <https://www.nasa.gov/feature/goddard/2019/nasa-takes-a-cue-from-silicon-valley-to-hatch-artificial-intelligence-technologies/>
85. The European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law. Pieejams: <http://www.egtl.org/docs/PETL.pdf>
86. Todd S. Applying the ex turpi causa principle in tort actions, 2014. Pieejams: <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/00gsNNu9HNS9e68skKhW.pdf>
87. Turner J. Robotic Rules – Regulating Artificial Intelligence. [B.v.]: Palgrave Macmillan, 2019.
88. Van der Mark B. A Primer On Robotic Process Automation, [digitally.cognizant.com](https://medium.com/@digitallycognizant/a-primer-on-robotic-process-automation-aafe45bb8d49), 2016. Pieejams: <https://medium.com/@digitallycognizant/a-primer-on-robotic-process-automation-aafe45bb8d49>
89. Шапш Ян. Основы гражданского права Германии. Учебник. Москва: Изд. Бек, 1996.

Normatīvie akti

1. Konvencija par ceļu satiksmes negadījumiem piemērojamo likumu. Parakstīta Hāgā 04.05.1971. [17.04.2021. red.]
2. Konvencija par ceļu satiksmi. Parakstīta Vīnē 08.11.1968. [17.04.2021. red.]
3. Konvencija par civilo atbildību par kodolkaitējumiem. Parakstīta Vīnē. Parakstīta 21.05.1963. [20.04.2021. red.]
4. Eiropas Komisijas Regula Nr.2019/88, ar ko attiecībā uz acetamiprīda maksimālajiem atlieku līmeņiem konkrētos produktos groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.396/2005 II pielikumu. Pieņemta 18.01.2019. [22.04.2021. red.]
5. Eiropas Padomes Direktīva 85/374/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz atbildību par produktiem ar trūkumiem. Pieņemta 25.07.1985. [22.03.2021. red.]
6. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/95/EK par produktu vispārēju drošību. Pieņemta 03.12.2001. [02.04.2021. red.]
7. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/42/EK par mašīnām, un ar kuru groza Direktīvu 95/16/EK (pārstrādāšana). Pieņemta 17.05.2006. [08.04.2021. red.]
8. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/103/EK par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību. Pieņemta 16.09.2009. [04.04.2021. red.]
9. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem. Pieņemta 26.11.2014. [22.03.2021. red.]
10. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr.2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). Pieņemta 27.04.2016. [22.03.2021. red.]
11. Eiropas Padomes Regula Nr.428/2009, ar ko izveido Kopienas režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, pārvadājumu, starpniecības un tranzīta kontrolei. Pieņemta 05.05.2009. [17.04.2021. red.]
12. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [19.03.2021. red.]
13. Apdrošināšanas līguma likums: LV likums. Pieņemts 03.05.2018. [10.04.2021. red.]
14. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [19.03.2021. red.]
15. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [19.04.2021. red.]
16. Darba likums: LV likums. Pieņemts 20.06.2001. [19.04.2021. red.]
17. Dzelzceļa likums: LV likums. Pieņemts 01.04.1998. [12.04.2021. red.]

18. Dzelzceļa pārvadājuma likums: LV likums. Pieņemts 21.12.2000. [11.04.2021. red.]
19. Par radiācijas drošību un kodoldrošību: LV likums. Pieņemts 26.10.2000. [09.04.2021. red.]
20. Preču un pakalpojumu drošuma likums: LV likums. Pieņemts 07.04.2004. [23.04.2021. red.]
21. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums: LV likums. Pieņemts 07.04.2004. [10.04.2021. red.]
22. Vides aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 02.11.2006. [10.04.2021. red.]

Juridiskās prakses materiāli

1. EST 05.03.2015. spriedums apvienotajā lietā C-503/13 un C-504/13 Boston Scientific Medizintechnik GmbH pret AOK Sachsen-Anhalt – Die Gesundheitskasse (C-503/13), Betriebskrankenkasse RWE (C-504/13).
2. Satversmes tiesas 2020.gada 20.marta spriedums lietā Nr.2019-10-0103.
3. Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2011-21-01.
4. Satversmes tiesas 2020.gada 7.maija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2019-21-01.
5. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 2.aprīļa spriedums lietā Nr.SK-143/2008.
6. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr.SK-205.
7. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.SK-306/2016.
8. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SK-76/2012.
9. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 27.septembra spriedums lietā Nr.SK-309/2012.
10. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr.SK-163/2016.
11. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SK-7/2016.
12. Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums „Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās”, Rīga, 2014.

Maģistra darbs „Mākslīgā intelekta atbildības regulējuma nepieciešamība” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Santa Kokina*

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: prof. Jānis Kārklīņš

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā 26.04.2021.

Katedras metodiķe: Madara Ķimene

*Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu